הישיבה המאה־ושמונים־ושמונה של הכנסת התשיעית

יום שני, ח' שבט תשל"ט (5 פברואר 1979)
ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. התפטרותו של חבר־הכנסת א. אליאב מחברותו בכנסת; הצהרת אמונים של חבר־הכנסת א. אבנרי

היו"ר י. שמיר:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. בהתאם לסעיף 43 לחוק־יסוד: הכנסת, הנני להודיע על התפטרותו של חבר־הכנסת אריה אליאב מכהונתו כחבר הכנסת. יבוא במקומו אורי אבנרי מרשימת מחנה שלי.

אני מזמין את מר אורי אבנרי לעלות לבמה. אקרא לפניו את נוסח ההצהרה והוא ישיב: מתחייב אני. נוסח ההצהרה: אני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את שליחותי בכנסת.

אורי אבנרי:

מתחייב אני.

היו"ר י. שמיר:

אני מאחל לך הצלחה במילוי תפקידך.

אורי אבנרי (מחנה שלי):

תודה רבה.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. שמיר:

עתה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לוריך:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה וקריאה שלישית: 1. חוק מס ערך מוסף (תיקון מס' 3), תשל"ט—1979 — שהוחזר מוועדת הכספים; 2. חוק איגרות מדינת ישראל (מילווה הפיתוח — הוצאה שישית), תשל"ט—1979 — שהוחזר מוועדת הכספים.

כן הונחו החלטות ועדת הכנסת בדבר הצעה לתיקון תקנון הכנסת ובדבר מועד פגרת הפסח תשל"ט—1979 וסדרי ישיבות הכנסת בשבוע שחל בו חג פורים.

ג. הצעה לסדר־היום
החלטת ועדת השרים בעניין איקרית ובירעם

היו"ר י. שמיר:

אנו עוברים להצעה לסדר־היום בנושא: החלטת ועדת השרים בעניין איקרית ובירעם. יביא את ההצעה חבר־הכנסת תלמי.

מאיר תלמי (המערך):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, פרשת איקרית—בירעם חורגת מתחום בעיה מדינית־בטחונית. היא הפכה למבחן אמינות, ואין לסווגה לוויכוח מסורתי בין קוא־ליציה ואופוזיציה. רבים בציבור, והם חברי מפלגות שונות ובעלי דעות מגוונות, אינם משלימים עם הקורה בפרשה זו ותובעים את תיקון המעוות. רבים בציבור משוכנעים בוודאי כמוני כי רלאטיביסם מוסרי בחיים הפוליטיים מחנך למוסר רלאטיבי בתחומי חיים אחרים. חברי הכנסת, לא ארבה הסברים ושיכנוע. בעיקר אשחזר עובדות, כי הן משכנעות יותר מכל נימוק שאביא. הן מדברות ומוכיחות, הן מחייבות, ואי־אפשר להתעלם מהן.

איקרית ובירעם נכבשו במיבצע־חירם בסוף אוקטובר 1948. יהודה הראל — רבים כאן מכירים את האיש היטב — השתתף אז בפלוגת המשקים של הגליל המערבי והוא שהעיד בשעתו לאמור: "בא לקראתנו כומר הכפר, בידו תנ"ך וקיבל אותנו בעברית: 'ברוכים הבאים בני ישראל'. מאחוריו צעד מוכתר הכפר שנשא לחם ומלח לכבודנו."

במחצית נובמבר 1948 נתבקשו אנשי איקרית ובירעם לעזוב את כפריהם. מר מאיר שמגר, היועץ המשפטי לממשלה, קבע בשעתו: "קיימת מחלוקת לגבי הדברים שנאמרו לתושבי שני הכפרים בזמן הפינוי. התושבים טוענים שנאמר להם כי יוחזרו בעוד שבועיים, ואילו גורמי הצבא טענו בבית־המשפט שהתושבים נתבקשו להתפנות לזמן קצר." מאז הבטחה מפורשת זו, שצוטטה על־ידי מר מאיר שמגר, חלף זמן "קצר" מאוד, של שלו־שים שנה ויותר.

ביולי 1951 פסק בית־המשפט הגבוה לצדק כי זכותם של העקורים לחזור לכפריהם כל עוד לא הוצאו "צווי יציאה". אך הם לא הוחזרו. חודשיים לאחר פסק־הדין של בית־המשפט הגבוה לצדק נמסרו לעקורים "צווי יציאה" והדרך חזרה נחסמה.

במחצית השנייה של דצמבר 1951 פוצצו הבתים באיק־ריט ובירעם. על פיצוץ הבתים הודיע דוד בן־גוריון

בכנסת לאמור: "הדבר לא נעשה בפקודתי, אם כי הדבר נעשה על־ידי הצבא, ומתנהל בירור בעניין זה." כשלע־צמי אינני יודע מה העלה הבירור. אני כן יודע כי בשנת 1953 הופקעה רשמית הבעלות על הקרקעות מידי התוש־בים והועברה לרשות הפיתוח. מאבקם המתמיד, מאבקם הלויאלי, של העקורים על זכויותיהם לא הועיל. לא הועיל מאבקם ולא הועילו גם מערכות ציבוריות שניהלו יהודים רבים והם, כאמור, בעלי גוונים פוליטיים שונים.

אחרי מלחמת ששת־הימים הוציא אלוף פיקוד הצפון היתר כניסה כללי לאזור הצפון, ובהסתמך עליו ניתן לעקורים לבקר בכפריהם — לבקר, אך לא ללון בהם. בדצמבר 1967 הודיעו נציגיהם של העקורים שהם מוכנים לוותר על אדמות, הם מבקשים לחזור רק לשטח שאיננו תפוס או מעובד. על הודעתם זו חוזרים העקורים מאז ועד עתה, ושוב שמעתי אותה רק לפני שבועות מספר מפי נציגיהם הרשמיים.

בינואר 1968 קבע צוות אנשים מוסמכים בענייני בטחון, פה־אחד — ופירטתי את הדברים בוועדת החוץ והבטחון — כי הם אינם מתנגדים להחזרת העקורים. אבל גם לאחר חוות־הדעת המוסמכת הוקפאה ההכרעה החיובית.

אחרי מלחמת יום־הכיפורים נתבקש הבישוף ראיא, על־ידי אישים מוסמכים בממשלה, להשהות לשנה כל פעילות בעניין החזרת העקורים, ונאמר לו כי לאחר שנה ידונו בעניין ברוח אוהדת. כאשר התראיין על־ידי הטל־וויזיה הלבנונית דחה הבישוף ראיא ניסוחים אנטי־ישראליים של המראיינים, הוא עמד בתוקף על ניסוח שלו, על יחסו למדינת ישראל, על אמונתו כי הדמוקרא־טיה הישראלית תתקן את העוול. אולם מאז ההשהיה של שנה שוב חלפו שנים.

בספטמבר 1977 כותבים העקורים בתזכירם: "לאחר הרכבת הממשלה בראשותו של מר בגין התבשרנו לש־מוע את הצהרתו של שר־הבטחון מר עזר ויצמן שהממש־לה תפעל למען עשות צדק לעקורי איקרית ובירעם. כמו־כן כבוד ראש הממשלה מסר הצהרה, ובה הביע כי הוא אישית בעד עשיית צדק לעקורים. גם שר הדתות הנוכחי הצהיר כי הממשלה תפעל למען החזרת העקורים." עד כאן דבריהם.

חברי הכנסת, ויהי אחרי כל הדברים האלה, אחרי כל העובדות החד־משמעיות האלה, סיכמה עתה ועדת השרים כי יש לשלול מהעקורים את הזכות לחזור למקו־מותיהם. ארבעה חודשים העלימה הוועדה את החלטתה מידיעת הציבור. המחליטים חשו, כנראה, היטב מה מידת הצדק שבהחלטתם. מעל דפי העתונות נודע כי ועדת החוץ והבטחון דחתה ברוב את הדיון בשאלה זו עד לאחר החלטת הממשלה. ייסלח לי אם אומר כי גם למיעוט וגם לרוב בוועדה היה ברור היטב כי אם הממשלה תאשר את הצעת ועדת השרים לא יהיה עוד כל משקל וכל ערך לדיון שיקויים לאחר מכן.

מי שאיננו רוצה להסתפק בהסתייגות־אהדה למען הפרוטוקול חייב היום לתבוע דיון בכנסת, חייב לתבוע מהממשלה כי תקיים את ההבטחות אשר ניתנו במשך כל השנים; כי לא מדובר רק בתיקון העוול לעקורים, מדובר בתיקון עוול לאמינותה של המדינה. ניפוח "סכנת התק־דים" אינו משכנע. ישראל חייבת להיות מדינת חוק וצדק ולא מדינת תקדימים, כאשר למישהו נוח לשלוף את הנימוק הזה. לא אלמן ישראל, ובל ינסו לזרוע בהלה של תקדים. אלה אשר מעוניינים להכין לנו תגיבת הסתה לקראת ה־30 במארס יעשו זאת בין כה וכה, ללא כל קשר עם הכרעת העניין של איקרית ובירעם. אולם, חברי הכנסת, לא אלה יכתיבו לנו את סדרי חיינו. מי שעוקב אחרי המתרחש יודע היטב כי חלה הקצנת דעות בקרב חלק מערביי ישראל. היא מושפעת בוודאי מהעובדות המתפתחות באזור, אך היא ניזונה ממדיניות נקוטה, היא ניזונה מהרגשתו העצמית של האזרח הערבי בישראל. נוכח סימנים חמורים של ליבוי יצרים לאומניים לא נבון הדבר כי נרגיע את עצמנו בטיעון כי המסיתים אינם אלא מיעוט קטן. על רקע המציאות שלנו עלולה האש להתפשט אם לא יושם לה סכר בכוח החוק, בכוח המדי־ניות ובכוח דעת־הקהל.

אנו חייבים לשאול את עצמנו: לאן פניננו? האם לה־קצנה מול הקצנה? נאום מסית של הרב כהנא מול הסתה שלוחת־רסן נגד קיום מדינת ישראל או מאמץ הכרחי של הממשלה, ושל הציבור היהודי והערבי כאחד, להרג־עת רוחות וקיום יחדיו, שהוא התכתיב של מציאות חיינו? לא יועיל דבר. צריך להבין כיצד הדברים מתפת־חים. צריכה להיות פרספקטיבה, שבעוד שנים לא רבות, בסוף המאה, יהוו ערביי ישראל יותר מ־20% של האוכ־לוסיה בתוך הקו־הירוק. צריך לחשוב איך אנו רוצים לבנות את חיינו, איך אנו חושבים לחיות כאן. האם נחיה על הר געש או נחיה במדינה הבונה יחסים תקינים והוג־נים עם המיעוט?

חברי הכנסת, פרשת איקרית ובירעם היא כנייר־לאקמוס רגיש. במקום לכבד הבטחות, במקום לכבד את תביעתם הצודקת של העקורים ולסיים, אחת ולתמיד, שרשרת אומללה של הבטחות ושל מעשים הסותרים אותן — עלולה, לצערי, החלטת ועדת השרים, אם תאושר על־ידי הממשלה, להעמיק את אי־האמון גם בקרב אלה אשר מנהלים במשך שנים ארוכות את מאבקם תוך אזר־חות נאמנה למדינת ישראל.

זה איננו עניין שולי. מתמצה בו דגם למדיניות, מתמצה בו דגם לקו מחשבה והכרעה. חובת הכנסת לדון בנושא, לדון בו בהקדם, ודווקא בטרם תיפול ההכרעה בממשלה.

היו"ר י. שמיר:
על ההצעה ישיב השר משה נסים.

השר מ. נסים:
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, קודם־כול אני מבקש לקבוע שלא אומר דברים לגופה של הבעיה. זוהי בעיה קשה, מסובכת ועתיקת־יומין. היא נדונה עתה בוועדת החוץ והבטחון, אם כי הוועדה החליטה להמתין עד אשר הממשלה תכריע בה. אינני יודע אם אוכל לת־רום היום למבוך הגדול שבו מצויה הבעיה הזאת. אני רק רוצה להעמיד דברים על אמיתם, עובדות על אמיתן:

ביום 31 ביולי 1977 החליטה הממשלה להקים ועדת שרים לדון בעניינם של עקורי איקרית ובירעם. בהחלטה נאמר: "הוועדה תגיש מסקנות והמלצות לראש הממשלה". לאמור, אין הוועדה מקבלת החלטות על דעת הממשלה אלא המלצותיה יובאו לפני ראש הממשלה, והסמכות בידיו אם לקבל את המלצת הוועדה או להעביר את הדיון שוב לוועדה או למליאת הממשלה. ואמנם הוועדה עשתה עבודה יסודית במשך כשנה, קיימה ישיבות לא מעטות, הזמינה אליה וקיבלה גופים ממשלתיים כמו היועץ

המשפטי לממשלה, נציגי משרד המשפטים, נציגי משרד הבטחון, נציגי מערכת הבטחון, נציגי מינהל מקרקעי ישראל, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, נציגי משרד החקלאות, נציגי משרד התעשיה, המסחר והתיירות, נציגי משרד הפנים וכל כיוצא באלה. כמו־כן קיבלה את נציגי המועצות האזוריות שבסביבה — מועצה אזורית מעלה־יוסף, מועצה אזורית סולם־צור, מועצה אזורית מרום־הגליל וגם את נציגי האגודה לפיתוח הגליל המערבי. אין צורך לומר שהיא קיבלה את נציגי עקורי איקרית ובירעם. כמו־כן הוגשו לוועדה מסמכים מגופים ציבוריים שונים ומיחידים, בין שמניתי את שמם ובין שלא מניתי אותם בראשית דברי. ועדה זו, לאחר דיון של כשנה ועיון בבעיה על כל נבכיה, הגיעה ברוב דעות למסקנה להמליץ לפני ראש הממשלה שלא להחזיר את תושבי איקרית ובירעם למקומות מגוריהם הקודמים, אבל לעשות מאמץ גדול למצוא פתרונות לבעיותיהם מחוץ לכפרים האמורים.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
האם כל השרים חיוו את דעתם? בדרך־כלל בוועדת השרים מביאים את דעת כל השרים.

ארי אבנרי (מחנה שלי):
איפה היה השר פת כאשר נתקבלה ההצעה הזאת?

השר מ. נסים:
אני מברך אותך לכניסתך לכנסת ואני מברך אותך על קריאת־הביניים הראשונה שלך, אבל דבר זה נדוש הרבה זה מכבר בעתונות, ואין חידוש בקריאת־הביניים הזאת.

ארי אבנרי (מחנה שלי):
מדוע לא בא השר שרון להשיב לכנסת?

השר מ. נסים:
אני משיב היום על נושא זה בשם ראש הממשלה, משום שהנושא הועבר על־פי החלטת הממשלה ומכוחה לראש הממשלה.

היתה דעת רוב בוועדה והיתה דעת מיעוט. המיעוט גם הודיע שהוא יערער לפני הממשלה.

ארי אבנרי (מחנה שלי):
האם ראש הממשלה זקוק לוועדה כדי לקיים את הבטחותיו? כמה פעמים הוא הבטיח לאנשי בירעם ואיקרית שיחזרו למקומותיהם?

השר מ. נסים:
הוועדה החליטה ברוב דעות ואילו דעת המיעוט גרסה שיש להחזיר את תושבי בירעם ואיקרית לכפריהם בתנאים מסויימים.

אני מוסמך היום להודיע על דעת ראש הממשלה שהנושא אמנם יידון בממשלה. ראש הממשלה החליט כי הנושא יידון בממשלה, ואני מקווה בקרוב. כיוון שכך אין לראות בבעיה של תושבי איקרית ובירעם לשעבר בעיה שהדיון בה נגמר. הדיון יימשך.

ארי אבנרי (מחנה שלי):
הוא סמך כל הזמן על זה שהעקורים לא יחזרו למקומותיהם.

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
ב־1972 הודיע שר הבטחון מעל במת הכנסת — —

השר מ. נסים:
איזה שר בטחון?

מרדכי אלגרבלי (התנועה הדמוקרטית):
משה דיין.

— — שהדיון בפרשה זו לא נסתם ואתה עונה עוד פעם, אחרי שבע שנים, באותן מלים.

השר מ. נסים:
אני מצטער. אתה, כחבר הקואליציה, יודע שהממשלה מכהנת רק 19 חודש.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אבל אתם לא מתחילים מבראשית.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
לפי הכשלונות נדמה שהיא מכהנת כבר 19 שנים.

השר מ. נסים:
הממשלה הזאת מינתה ועדת שרים שדנה בנושא, וועדה זו לא הגיעה למסקנה אחת והיתה זכאית שלא להגיע למסקנה אחת. כפי שדעתך אינה כדעת סיעת מפלגת העבודה בכנסת כך יכול להיות שגורמים שונים בממשלה אינם בדעה אחת בנושא זה.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
אבל תגמרו כבר, תסיימו את זה. בסך־הכול שני כפרים עלובים.

אמנון רובינשטיין (התנועה לשינוי ויזמה):
ועדת החוץ והבטחון — — —

השר מ. נסים:
ועדת החוץ והבטחון דנה בנושא מכוח הצעה לסדר־היום שהוגשה כאן. אמרתי שהדיון בנושא זה טרם נסתיים. לכאורה, כיוון שוועדת החוץ והבטחון של הכנסת דנה בנושא והפסיקה את הדיון כדי להמתין להכרעת הממשלה רצוי היה שלא תוגש הצעה זו לסדר־היום, מפני שהיא איננה משיגה כל תכלית שהיא מבחינה מעשית. אבל כיוון שבכל־זאת ההצעה הועלתה והנושא נמצא לפני הוועדה אין הממשלה מתנגדת שהצעה זו תועבר לוועדה על־מנת שהדיון בה יהיה לאחר שהממשלה תקבל את החלטתה.

היו"ר י. שמיר:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת הדר, המציע להסיר את ההצעה מסדר־היום.

משה עמאר (המערך):
לפי איזה תקנה הוא מציע?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הוא מייצג גם את מפ"ם. מה זה? הרי הוא מאותה סיעה.

משה עמאר (המערך):
הוא חבר של אותה סיעה וחבר של אותה סיעה אינו יכול להציע להוריד מסדר־היום.

היו"ר י. שמיר:
תיכף נבדוק בתקנון.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
אוי למערך.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
יוסי, לא שמעתי שמישהו יקום נגד מפלגתו בתוקף כזה מבפנים. יש החלטה של מפלגתך, והיא מחייבת אותך. תואיל לשבת במקומך או תואיל לצאת החוצה.

היו"ר י. שמיר:
חבר־הכנסת הדר.

משה עמזר (המערך):
אדוני היושב־ראש, אני מסב את תשומת־לבך לסעיף 71ד(ג), שבו אנחנו רואים הבדל בין הרישה לסיפה. ברישה נאמר כי אם הציע חבר הממשלה שהנושא המוצע לא ייכלל בסדר־היום "רשאי אחד מחברי הכנסת, בין מסיעתו של בעל ההצעה ובין שאינו מסיעתו, להציע שהנושא יידון בוועדה של הכנסת." לא נאמר לגבי הור־דה מסדר־היום שגם חבר אותה סיעה יכול להציע להוריד מסדר־היום. ובאמת בסיפה נאמר כי אם הציע חבר הממשלה שהנושא יידון בוועדה של הכנסת "רשאי אחד מחברי הכנסת" להציע שהנושא לא ייכלל בסדר־היום של הכנסת, אך לא נאמר "בין מסיעתו של בעל ההצעה ובין שאינו מסיעתו". ההבדל הזה מוכיח, אדוני היושב־ראש, שאין חבר אותה סיעה יכול להציע להוריד מסדר־היום, הוא רק יכול להציע להעביר לוועדה.

זלמן שובל (הליכוד):
כך לא כתוב.

היו"ר י. שמיר:
נוהג בכנסת הוא שאין הבדל אם חבר הכנסת הוא מסיעה זו או לא מסיעה זו. כל חבר הכנסת יכול להציע שהנושא יידון או לא יידון. רשות הדיבור לחבר־הכנסת הדר (הורביץ).

יעקב זאב אמיר: (המערך):
אין תקנה.

היו"ר י. שמיר:
יש רק מקרה אחד: אם יש הצעה של חבר הכנסת מסיעה אחרת, הוא קודם. במקרה זה לא היתה הצעה של חבר הכנסת מסיעה אחרת, ועל־כן אבקשך, חבר־הכנסת הדר, לנמק את הצעתך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
בעצם חבר־הכנסת הדר מייצג בעניין זה את לע"ם.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
יכול להיות שאני מייצג את העם.

(קריאה: פעיל, את מי אתה מייצג בדיון?)

מאיר פעיל (מחנה שלי):
את "מחנה שלי", אם לא איכפת לך.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
"מחנה שלי". כמה יש לכם?

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אנחנו נספור אחד עם השני ויתברר לך שאם העם יחכים האנשים שיתמכו בנו יהיו רבים מאלה שיתמכו בך.

דניאל רזוליו (המערך):
חבר־הכנסת פעיל, אני מציע לך לעיין בעתון "מע־ריב" מיום שישי האחרון.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
דני, אפשר לי לומר בחמש דקות את שלי ואני יורד.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, האירוע של איק־ריית ובירעם היה לפני שלושים שנה, ומאז חוזרים ועוס־קים בזה. הזמן הפחות־מתאים לעסוק בנושא הזה הוא בימים אלה, כאשר אנחנו עדים להתעוררות לאומית בקרב המיעוט הערבי במגמה לחזור חזרה לאדמותיו.

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
זה לא שייך לענייך.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו הסתה. אתה מצטרף להסתה נגד האוכלוסיה הער־בית.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
חבר־הכנסת טובי, אני בסך־הכול רוצה להגן על היהודים שבגליל, בסך־הכול מעט מאוד. זה הכול.

(קריאה: לא על־ידי מעשה נבלה.)

הזמן לדון בנושא זה איננו מתאים.

חבר־הכנסת תלמי, אתה מעמיד במבוכה ובמצוקה נפשית את אותם יהודים שהתיישבו על אדמות הערבים. הנעת הראש לא תמנע. אם כנות — אז כנות עד תום. צדק לא נעשה למחצה. יואילו אנשי הקיבוצים שנטלו את אדמות איקרית ובירעם ויחזירו אותן. אין די בכך שנחזיר אותם למקום הישוב בלבד. צדק לא ניתן לחלו־קה. תחזיר גם את הרכוש ותפנה את היהודים היושבים באותו מקום. מה הצביעות הזאת?

אני בא לומר, רבותי, שאם הכנסת או הממשלה יחליטו להחזיר את עקורי איקרית ובירעם תבואנה בעק־בותיהם תביעות של אחרים לחזור לאדמותיהם הקודמות.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
זו אמתלה.

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אנחנו נעמוד במבחן — — —

שמואל טולידאנו (התנועה לשינוי ויזמה):
האם אין בכוחנו להתנגד לתביעה הזאת?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
יש בכוחנו להתנגד, חבר־הכנסת טולידאנו, אנחנו לא רוצים להתנגד.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
אז מדוע לזה אתה מתנגד?

עמוס הדר (הורביץ) (המערך):
אתה מעמיד את המתיישבים במצב בלתי־נסבל.
אני בא להציע לכנסת להוריד את ההצעה מסדר־היום.

היו"ר י. שמיר:
חבר־הכנסת תלמי, האם אתה מסכים שההצעה תוע־בר לוועדה?

— הצעה לסדר־היום; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת; חוק האחריות למוצרים פגומים —

מאיר תלמי (המערך):
כן.

היו"ר י. שמיר:
לפנינו שתי הצעות: האחת, של השר ושל חבר־הכנסת תלמי, להעביר את הנושא לדיון בוועדה, והשנייה, של חבר־הכנסת הדר (הורביץ) — שלא לכלול את הנושא בסדר־היום.

מי בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר־היום ירים את ידו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
רפ"י, אחדות העבודה והליכוד.

היו"ר י. שמיר:
נא לא להפריע בזמן ההצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר־היום של הכנסת — 21

בעד ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון — 32

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

זידאן עטשי (התנועה לשינוי ויזמה):
כל הכבוד לליברלים, מוסרית לפחות.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
עכשיו סוף סוף הבנתי את ההגדרה מה זה "מערך".

ד. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר י. שמיר:
נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מזכיר הכנסת נ. לורך:
ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע שה־יום הונח על שולחן הכנסת, לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הור־אות־שעה), תשל"ט—1979, שחזר מוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

ה. חוק האחריות למוצרים פגומים, תשל"ט—1978 *
(קריאה ראשונה)

היו"ר י. שמיר:
אנחנו עוברים לסעיף הבא של סדר־היום: חוק האח־ריות למוצרים פגומים, תשל"ט—1978, קריאה ראשונה. אנחנו ממשיכים בדיון. רשות הדיבור לחבר־הכנסת שינ־מן, ואחריו — לחבר־הכנסת יצחקי.

פנחס שינמן (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתייחס להצ־עת חוק האחריות למוצרים פגומים, שהונחה על שולחן הכנסת מטעם הממשלה, ומביע את חששותי והסתייגויותי מצימצומו של החוק והגבלתו, במקום שיש להרחיבו ולהת־אימו לצרכים ולאפשרויות הנראים לעין, מתוך הנסיו־נות המרובים בחיים, ואני מונה אותם אחד אחד:

א. הצעת החוק של אחריות למוצרים פגומים, כוונ־תה לראות ביצרן כתובת יחידה בשביל הנפגע פגיעה גופנית ממוצר פגום. זה נוטל מהנפגע ברירות אחרות ומגביל אותו בתביעותיו, כי לא יוכל להפנות את תבי־עותיו למי שקרוב לו יותר מבחינת יחסי המסחר, כגון המשווק, הסוחר או המתווך, אלא עליו להרחיק לכת עד ליצרן, שהוא בשבילו רחוק, זר ובלתי־מוכר. נכון שעל הכתובת היחידה הזאת, היצרן, תוטל אחריות חמורה לנ־זק גוף שנגרם ממוצר פגום שהוא יצר, אך זה שטר ושובר בצדו, כי ניתנת ליצרן אפשרות להתחמק מכל פיצוי על־ידי נסיונות להוכיח בדרכים שונות שלא בו האשם.

אמנם לפי חוק ישראל המקורי מעדיפים לראות את הגורם הראשון לנזק כאחראי ביותר וכחייב בפיצוי, אך זה מתייחס רק לנזקי ממון ולא לנזקי גוף. וכך כותב הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק פ"ז, הלכה ז': "כל הגורם להזיק ממון חברו חייב לשלם נזק שלם מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקים, אף־על־פי שאינו הוא המזיק זה הנזק עצמו באחרונה, הואיל והוא הגורם הראשון — חייב". לכן נראה לי שבנזקי גוף רצוי שתהיינה לנפגע כמה ברירות של תביעה, כי אין ספק שהוא יוכל טוב יותר ומהר יותר להגיע להסדר עם הספק הישיר שלו, המכירו מקרוב והמעוניין להמשיך ביחסי מסחר שלו עם הצרכן יותר מאשר עם היצרן. לעומת זאת הספק והמשווק יסתדרו קל יותר עם היצרן העומד אתם בקשרי מסחר והמעוניין שלא לגרום למתיחות יתר. ההצעה להרחיב את מסגרת האפשרויות של הנפגע בגוף לפנות לגור־מים נוספים, לשם פיצוי, מוצדקת במיוחד לאחר שהחוק המוצע מטיל את האחריות על היצרן בצורה חמורה אך לא מוחלטת. גם החוק העברי המקורי אומר שאין הנז־קים משתלמים אלא בראייה ברורה ובעדים כשרים — חושן משפט סימן ת"כ.

ב. החוק מוגבל, כי הוא יחול על נזקי גוף בלבד הנובעים מפגם בטיחותי במוצר. מודה שר המשפטים, בדברי ההסבר להצעת החוק, כי גם לרכוש עלולים להיג־רם נזקים של־ממש, אך אין הצעת החוק מתייחסת לכך. ושוב, גם כאן קובע החוק העברי המקורי — ברמב"ם, הלכות חובל ומזיק פ"ה הלכה ט' — כדלהלן: אינו דומה מזיק חברו בגופו למזיק ממונו, שהמזיק ממון חברו, כיוון ששילם מה שהוא חייב לשלם — נתכפר לו, אבל חבל בחברו — אף־על־פי שנתן לו חמישה דברים והם: נזק, צער, ריפוי, שבת ובושת, אין מתכפר לו. מכאן אמנם למדנו שאין חבלה בגוף דומה לחבלה ברכוש.

* "דברי הכנסת", חוב' י', עמ' 751.

אך, בכל־זאת, שלא תהיה כל דאגה לנזקי ממון ורכוש, היכולים להיות גדולים מאוד מחמת פגיעה ממוצר פגום, והחוק לא יתייחס כלל וכלל לפגיעות כגון אלה — נראה לי הדבר מוזר ומתמיה. לכן חושבני שיש להרחיב את הצעת החוק גם על נזקי רכוש, אמנם מתוך הנחה של הבדלים בפיצוי וצורותיו.

ג. סעיף 5 בהצעת החוק, על שני סעיפיו הקטנים, מגביל את סכום הפיצויים שזכאי להם הנפגע, וגם אם הנפגע הגיע לידי אבדן השתכרות וכושרה, תילקח בחשבון הכנסה שלא תעלה על שילוש השכר הממוצע במשק. השאלה היא: מדוע? אם אדם איבד, עקב הפגיעה, את כל כושר השתכרותו, מדוע לא יקבל מלוא הפיצויים לפי ממדי הפגיעה? גם קביעת סכום הפיצוי המירבי ל־200,000 לירות אינה צודקת, כי הדבר תלוי בגודל הפגיעה ובהשלכותיה על בריאותו של הנפגע. על־כן מדוע לא להשאיר את הסכום המירבי פתוח, בלי להגביל אותו בחוק? אפילו על נזקי ממון רשום, בחושן משפט בשולחן ערוך, סימן שע"ח: "אסור להזיק ממון חברו, ואם הזיקו, אף־על־פי שאינו נהנה, חייב לשלם נזק שלם." מכל שכן בפגעי גוף בוודאי צריך לשלם פיצוי מלא ונזק שלם. ואם כן, למה ההגבלה בגובה הסכום?

ד. ברור שכוונתה של הצעת החוק היא לתקן ולא לקלקל ולעוות. אם כן, מדוע צומצמה תקופת ההתיישנות לשלוש שנים, במקום תקופה של שבע שנים שהיתה מקובלת עד כה? וזאת כאשר מדובר בנזקי גוף כתוצאה מפגם במוצר. הנה שוב דוגמה משולחן ערוך בנזקי ממון, ועל־אחת־כמה־וכמה בנזקי גוף. בחושן משפט, סימן רל"ב, בסעיף ג' נאמר: "המוכר לחברו קרקע או עבד או בהמה או שאר מטלטלין ונמצא במקח מום שלא ידע בו הלוקח, מחזירו לאחר כמה שנים, שזה מקח טעות הוא." אין, איפוא, בכלל הגבלה בשנים לפי החוק העברי המקורי, ואם עד כה היתה מקובלת הגבלה של שבע שנים לתקופת ההתיישנות, מדוע בא עתה הצימצום לתקופה של שלוש שנים?

ה. מה שהוצא ממסגרת החוק, כל מוצר שהוא תוצרת חקלאית בלתי־מעובדת, נראה לי שיש בכך הגזמה יתר על המידה. יש מוצרים מתוצרת חקלאית שבכוחם לגרום נזקי גוף קשים, וביחס אליהם לית דין ולית דיין. לא יהיה ממי לתבוע פיצוי על עוול ופגיעה שנעשו. המחוקק חייב למצוא גם בתחום זה את דרך ההבחנה ולהבדיל בין תוצרת לתוצרת, אף־על־פי שהיא חקלאית.

ו. אחרון אחרון: כל חישובי הצעת החוק הם כלפי נזקי גוף, ומה על נזקי הנפש? אם מחמת מוצרים פגומים נפגעה הנפש מה הדין, האם יש פיצוי לכך? כוונתי למוצרים הנמכרים ככשרים ושהוכח כי הם מוצרים של טריפה ובינתיים נכשלו רבים וניטמטמו לבותיהם מהמאכלות האסורים. האם ניתנה הדעת למצוא דרכי פיצוי לפגיעות כגון אלה? פגיעה כעין זו איננה רק פגיעה בנפש אלא גם פגיעה בגוף, כפי שמסביר זאת רבי אהרן הלוי מברצלונה בספר החינוך: "כי כל המאכלות שהרחיק אלוקים מעמו אשר בחר, יש בהם נזקים מצויים לגופים אשר הם כלים לנפשות לפעול בהם ולהתעלות על ידי מעשיהם הטובים, ועל כן הרחיקנו מהם למען יפעלו הנפשות פעולתן ולא ינעלו דלת בפניהם רוע מזג הגופות וטמטום הלבבות".

ובשולחן ערוך, חושן משפט, סימן רל"ד מוזכר דין פיצוי למקרים של אונאה בכשרות: "השוחט פרה ומכרה ונודע שהיא טריפה, מה שאכלו אכלו, ויחזיר להם הדמים, ומה שלא אכלו יחזיר לו הבשר והוא יחזיר לו הדמים." וכן נאמר שם: "כל איסורי הנאה, בין מדברי תורה, בין מדברי סופרים, מחזיר את הדמים ואין בהם דין מכירה כלל."

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, נדמה לי שכשם שיש דאגה לפיצוי לנזקי גוף כך חייבת להיות דאגה לפיצוי לנזקי נפש, במיוחד שגם אלה יש בהם משום נזקי גוף. על כן אני מסכים להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט כדי לדון בהצעות התיקונים השונים ולהכין את הצעת החוק לקראת קריאה שנייה וקריאה שלישית.

היו"ר י. שמיר:

תודה.

רשות הדיבור לחבר־הכנסת יצחק יצחקי, ואחריו — לחבר־הכנסת אליקים בדיאן.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ב־20 בדצמבר 1977 הגשתי לשר התעשיה, המסחר והתיירות שאילתה מס' 0657, וזו לשון השאילתה: "בשלוש השנים האחרונות אירעו 21 מקרים של פגיעות בעיניים. כולם קרבנות של בקבוקי 'ליטר פלוס'. 1. שלושה מתוך 21 הקרבנות איבדו כליל את מאור עיניהם. 2. ראייתם של שלושה נפגעה באופן חמור. 3. ארבעה נזקקו לטיפול ממושך. 4. האחרים איבדו ימי עבודה והפכו נכים חלקית." כאן ביקשתי מכבוד השר, לפי המקובל, שישיב לי על שתי שאלות: "1. מי אחראי לשלם לקרבנות במקרים כאלה? 2. מה עושה משרדך למנוע מקרים דומים בעתיד?" בתאריך 3 בינואר 1978 קיבלתי תשובה משר התעשיה, המסחר והתיירות לשעבר, יגאל הורביץ, ואני מצטט את החלק החשוב הקשור לעניין החוק שבו דנה הכנסת היום: "בעקבות התאונות החמורות שאירעו יוזם משרדנו, בתיאום עם משרד המשפטים, הצעת חוק לפיה תוטל מלוא האחריות לנזיקין במקרים אלה על היצרן. החוק החדש יציע עילה מוחלטת לנזיקין, כך שלא תידרש הוכחת הרשלנות."

ואכן, חברי הכנסת, אדוני היושב־ראש, ראויים שני המשרדים לשבח על שהניחו על שולחן הכנסת הצעת חוק שתאפשר לנפגע ממוצר פגום לקבל פיצוי. החוק נחקק למען האיש החלש. רצוני להישאר צמוד לאותם מקרים שהצגתי בשאילתה, כי הרי בדיוק בנושא זה עוסק החוק החדש. אני חוזר לאותו קרבן שאיבד כליל את מאור עיניו. במבוא לחוק המוצע אנו קוראים: 1. האחריות הומוטלת על היצרן אינה מוחלטת; 2. הפיצויים שהנפגע זכאי להם מוגבלים בסכום; 3. זכות תביעה לפי חוק זה תהיה לנפגעים בארץ בלבד; 4. יהיו תקופות התיישנות מיוחדות. יש עוד שניים־שלושה סעיפים שאינם מחמירים יתר־על־המידה.

אדוני היושב־ראש, אני מבקש להתרכז במקרים של פגיעות בעיניים ולשאול שאלות מספר. אתחיל בסעיף 1 — הגדרות. למה התכוון המחוקק כאשר קבע בפירוש: "'נזק גוף' — מוות, מחלה, פגיעה או ליקוי גופני, נפשי או שכלי"? בדברי ההסבר לגבי "נזק גוף" אנו קוראים: "חוק זה יחול על נזקי גוף בלבד, וכל תביעה לפיצוי על נזק מסוג אחר יש לתבוע לפי דינים אחרים." על־פי החוק החדש אותם שלושה אנשים מתוך 21 הקרבנות

שאיבדו כליל את מאור עיניהם יקבלו פיצוי כספי שלא יעלה על 200,000 לירות. האומנם סכום זה מפצה על איבוד שתי עיניים?

על־פי סעיף 6 תקופת ההתיישנות של תביעה לפי חוק זה תהא שלוש שנים. לגבי נזק גופני — מוות או מחלה — זה ברור, אבל מה יקרה ביחס לפגיעות הגורמות ליקוי גופני, נפשי או שכלי? ייתכן שרק כעבור שלוש שנים מיום הפגיעה יתפתחו הפרעה נפשית או פגם שכלי אצל הנפגע, כתוצאה מהפגיעה. לכן נראה לי שתקופת ההתיישנות של התביעה קצרה מדי.

מי יהיה אחראי למוצרים שגרמו נזק לאדם כתוצאה מכך שהושתלו בגופו? למשל, אדם קונה לרופא שיניים, והרופא טיפל בו וקבע לו שן מזהב או שן מכסף, ושן זאת גרמה לו נזק גופני. האם החוק הזה חל גם בנושא זה? את מי יוכל האדם הנפגע לתבוע?

סעיף 5 — לא ברור לי מדוע הוגבל סכום הפיצויים שהנפגע זכאי להם ומדוע מתכונת ההגבלה והסכומים נקבעו לפי דגם של חוק הפיצויים לנפגעי תאונות. מה הקשר בין שני החוקים? מדוע הועבר לחוק זה הדגם של חוק הפיצויים לנפגעי תאונות? לדעתי השוואה זו גרועה, והייתי מבקש מחברי הכנסת לדון בכובד־ראש בבעיה הזאת במסגרת הוועדה שאליה יועבר החוק.

מטרת החוק, כפי שקודם הזכרתי, היא להקל על נפגעים שסבלו נזק גוף ממוצר פגום. אין בכוונת החוק לגרוע אפשרות אחרת העומדת לרשותו לתבוע לפי חוק אחר. במלים אחרות זה חוק שנחקק למען האיש החלש, לאדם שנפגע, וכפי שציינתי בראשית דברי למען אנשים שנפגעו פגיעה מסוג מסויים, שלא יהיה צורך בעיגוי דין.

אני שואל: מדוע בסעיף 2(ג) כתוב: "תוך זמן סביר לאחר דרישה, את שמו של היצרן"? מה זאת אומרת תוך זמן סביר? כמה זמן זה יימשך? חודש, חודשיים, חצי־שנה? סעיף זה אינו ברור דיו.

הערה נוספת — בסעיף 9 לפי חוק זה יהיה רשאי לתבוע מה שנפגע בישראל ממוצר פגום. מה יקרה לישראלי שנפגע ממוצר ישראלי בחוץ־לארץ? באניה? במטוס? האם החוק לא יחול עליו?

השאלה האחרונה: מאחר שהתחלתי דברי באותם 21 אנשים שנפגעו לפני שנתיים, שלוש שנים, ואני מבין שחוק זה ייכנס לתקפו בערך בעוד חצי־שנה — מה יעלה בגורלם של אלה שכבר נפגעו קודם לכן?

בסיכום מברך אני על ההצעה וכמובן אצביע בעדה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בדיאן, ואחריו — לחבר־הכנסת אלוני.

אליקים (גופטב) בדיאן (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, צר לי, אבל אינני יכול לתמוך בהצעת החוק בצורתה, כפי שהובאה, ועם כל רצוני הטוב אבקש מהממשלה להגיש נוסח אשר לפ־חות בנקודה אחת, שהיא תהיה היחידה שאני אגע בה, לא יעודדו ייצור ומכירה של מוצרים פגומים.

יצחק יצחקי (הליכוד):

אולם זה יעודד ויכוח טוב יותר עם המפעלים.

אליקים (גופטב) בדיאן (הליכוד):

נאמר כבר על־ידי קודמי שזה איננו חוק מחמיר, אבל לא נאמר מפורשות שזהו חוק אשר בצורתו הנוכ־חית — לפי סעיף 4(א)(3) — הוא חוק מכשיל. מה אומר סעיף 4(א)(3)? — "בתובענה לפי חוק זה לא תהא הגנה ליצרן אלא באחת מאלה": — זאת אומרת, באחת מאלה כן תהיה הגנה — "הנפגע ידע על הפגם במוצר והסיכון הכרוך בו, וחשף עצמו מרצון לסיכון זה." הבה נתעמק — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא צריך להתעמק, זה ברור. אתה צודק מאה אחוז.

אליקים (גופטב) בדיאן (הליכוד):

מה מסתתר מאחורי הפיסקה התמימה הזאת? על מה אנחנו דנים? מה מוגדר כמוצר פגום? נקרא בסעיף 3(א): "מוצר הוא פגום אם — (1) מחמת ליקוי בו הוא עלול לגרום נזק גוף; (2) אין בו ליקוי, אך בנסיבות העניין נדרשות הוראות שימוש בו הנוגעות לבטיחות והן נעד־רות או שאינן מתאימות בהתחשב בסכנה הכרוכה בו."

אדוני שר המשפטים, "בסכנה הכרוכה" במוצר זה — אנו מדברים על מוצרים שיש בהם לא סתם פגמים, אלא פגמים הכרוכים בסכנה ונזקי גוף. מה אומרים בדברי ההסברי? — היצרן יהיה פטור מאחריות אם יוכיח שהנפגע נטל על עצמו את הסיכון בשימוש במוצר הפגום, אף שידע על הפגם והיה מודע לסכנה הכרוכה בשימוש במו־צר זה. האם בחברה מודרנית אנו יכולים להרשות לעצמ־נו להעמיד צרכן בפני ברירה כזו, שהא ידע שהמוצר פגום, ולא רק סתם פגום, אלא פגום עד כדי סכנה חמורה הכרוכה בנזקי גוף, ויחליט אם לקנות אותו או לא?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה צודק. פה יש להוסיף שעשויים עוד לפתות אותו לקנות את המוצר הפגום כי יתנו לו הנחה. זאת הנקודה.

אליקים (גופטב) בדיאן (הליכוד):

יתנו לו הנחה — רציתי להגיע לכך. הוא ידע שהמו־צר פגום, אבל לבו חשק במוצר כזה וידו אינה משגת מוצר ללא פגם, והיצרן יעשה לעצמו חיים קלים: הוא ייצר בסיטונות מוצרים פגומים וזולים ויגיד לכל קונה פוטנציאלי — "דע לך, על אחריותך אתה קונה את המוצר. המוצר פגום, המוצר מסוכן, אבל ראה, הזהרת." האם אין זה עידוד לייצור ולשיווק מוצרים פגומים? אם זה איננו עידוד אינני יודע מה זה עידוד.

לכן, אדוני שר המשפטים, מציע אני שחוק זה יוחזר לממשלה, מכשלה זו תוסר ממנו, ואז אפשר יהיה להע־בירו לוועדה כדי שתדון בליקויים הפחות־חמורים שבה־צעת החוק. אבל הצעת חוק זו בליקוי שכזה אינה ראויה לעבור לדיון בוועדה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברת־הכנסת אלוני, ואחריה — לחבר־הכנסת האוזנר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפ־טים, אנחנו מדינה מתפתחת, והממשלות כולן, מאז קום המדינה, עשו מאמצים גדולים, ובצדק, כדי לפתח המס־חר, התעשיה והחקלאות. אם המאמצים לפתח את אלה היו מוצדקים, הרי שהפילוסופיה בדרך ההגנה על היצר־נים והספקים היתה מוטעית. אצלנו, בשל יצר הפיתוח,

שהוא נכון, צודק וכבודו במקומו מונח, הוזנחה לחלוטין ההגנה על הצרכן. נדמה שאם נותנים חיזוקים והגנה ליצרן ולספק הרי שבכך מפתחים את התעשיה, את החקלאות שאינני יודעת מדוע היא מוגנת כאן יותר מייצור אחר, וכן את המסחר ואולי גם את היצוא. אולם, זוהי פגיעה, מפני שאי־אפשר ליצור מוצרים טובים ואי־אפשר להגדיל יצוא אם המוצרים הם פגומים. למעשה, מה שאנחנו זקוקים לו הוא מערכת של חוקים שיגנו על הצרכן.

החוק הזה איננו מגן על הצרכן, גם הוא בא, למעשה, להוסיף ולהגן על היצרן ולא על הצרכן, משום שלפי החוקים הקיימים היום פיתחה מערכת בתי־המשפט שלנו, באמצעות השפיטה והתקדימים, מנגנוני הגנה במסגרת החוקים הקיימים — כאן מתייחסים לנזיקין ולחוזים — כדי לתת תשובה על השאלה שבה דן חוק זה. החוק שלפנינו מצמצם את התחיקה של בית־המשפט ומצמצם את ההגנה שניתנה לצרכן. הוא לא מרחיב אותה. האם אנחנו באמת מעוניינים בצימצום הזה? האם זה יהיה טוב לתעשיה, לחקלאות וליצרן אם אנחנו ניתן פה את ההגנות הנוספות? הגענו למצב כזה שהיום יש תקנים שונים במזון ובייצור לצורך יצוא ותקנים שונים למען אזרחי ישראל, ובאזרחי ישראל, בבריאותם, בנוסף ובתמורה שיש לתת להם מזלזלים אצלנו. החוק הזה יצמצם עוד יותר את ההגנות שיש על הצרכן, ואת החיובים הנופלים על היצרן ועל הספק. אני חושבת שאין אנחנו צריכים לתת יד לכך.

נוסף על כך יש כאן אי־בהירות, שאינני מבינה אותה. האם חקלאות איננה רעילה? האם חלב המשווק בשקיות, פירות משומרים בקופסאות, בשקיות או בדרך אחרת — הם תעשיה או חקלאות? אין הגנה בפניהם. מדוע?

בלי להרחיב את הדברים, למעשה המצב בארץ כיום הוא שאנחנו זקוקים למערכת חקיקה רחבה וגדולה העוסקת בהגינות המסחר ובהגנה על הצרכן בקנה־מידה גדול. יש חוק אחד המונח בוועדת הכלכלה כבר מהכנסת השישית, ולא קורה שום דבר. הדרישות השונות שהיו לחקיקות נוספות בתחום הפירסום, בתחום האריזה, בתחום הפירוט, כולן למעשה נעצרו.

הייתי מציעה לשר המשפטים להניח לחוק הזה. הבעיות שהוא בא לפתור באו על תיקונן במערכת השפיטה והתקדימים. אני מציעה להניח לחוק הזה ולהכין לנו קודקס של חוקים להגנה על הצרכן, ולא רק בתחום אחד מצומצם אלא בתחום רחב יותר. בדיון זה נרמזו כבר רמזים רבים וברורים ורחבים עד כמה אין כאן תשובה על הבעיות האמיתיות. אינני חושבת שהתרומה הכי־גדולה שאנחנו יכולים לתת בתחום הצרכנות היא מתן סעד נוח יותר ליצרנים המספקים תוצרת פגומה.

אינני חושבת שצריך להחזיר את החוק לממשלה, אבל אני מציעה להקפיא את הנושא. החזרת חוק לממשלה היא אצלנו אקט של אי־אמון. אין זה חוק המחייב אמון או אי־אמון. הכוונה היתה טובה, היה לחץ, היו פסקי־דין שסיבכו את היצרנים. אין זו סיבה להביא חוק המסדיר קטע קטן בתחום הצרכנות והשיווק ונותן הגנה לא מספקת, מכל־מקום בניסוחו זה, לצרכנים. זה קטע קטן, ואני מציעה לשבת ולהכין מערכת שלמה של חוקים שיגנו על הצרכנים.

אנחנו נכנסים עכשיו, כבר נכנסנו, לתחרות עם השוק המשותף, ומגיעים לכאן כל מיני דברים לפי תקנים מתוקנים. התוצרת שלנו, הואיל ויש אצלנו לא מעט זילזול בדברים אלה, נשלחת ולא אחת מוחזרת, כי מי שמזלזל בצרכן המקומי מזלזל גם ביצוא. תופעות אלה הולכות וחוזרות. ודאי שלא הוגן להתחשב בצרכנים בחוץ־לארץ יותר מאשר באלה הנמצאים כאן בארץ. לכן אני מציעה להקפיא את החוק הזה ולהביא לפנינו מערכת שלמה של חוקים שיווסתו את היחסים בין היצרן לצרכן, יקבעו גורמות ביחס לתקינה, פירסום, פירוט בפירסום, חמרים ומוצרים שאסור להשתמש בהם. היום גם החקלאות היא תעשיה. פרה קדושה זאת הנקראת חקלאות — לעניין זה איננה במקומה, כי איש איננו יכול היום להבחין היכן היא החקלאות והיכן היא התעשיה, שעה שכל האריזות שמשווקים בהן היום מוצרים חקלאיים, עלולים להיות בהן רעלים בצורות אלה ואלה, פגמים אלה ואלה, העלולים לגרום נזקים קשים.

כפי שאמרתי, אני מקווה ששר המשפטים יסכים להקפיא את החוק הזה ולהביא לנו חוק טוב יותר, שלם יותר, מקיף יותר. אני בכלל בעד זה שנושא הגנת הצרכן יעבור למערכת משרד המשפטים, במקום שתהיה החלוקה המוזרה הקיימת שחלק מוגן, כביכול, על־ידי משרד התעשיה והמסחר, המגן על הסוחרים והתעשיינים. אין לנו חוק המגן על מוצרים בתחום הבריאות מפני שיש חילוקי־דעות בין משרד החקלאות ומשרד הבריאות מי צריך לפקח על מוצרי המזון, והוא הדין בנושאים נוספים, הנופלים בין הכיסאות, כאשר כל משרד מעוניין להגן על הקבוצות המאורגנות — והצרכנים אינם מאורגנים — שהן הקבוצות היצרניות, ולא על האיש האחד הבודד הנזקק למוצרים אלה, שהוא האיש האחד הבודד במכפלה של כלל הציבור בארץ, וגם לא על הציבור הנזקק, או שאנחנו רוצים שייזקק, ליצוא שלנו.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אם את נשארת עד סוף הדיון — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כן. קראתי את החוק, הוא לא עונה על הדברים האלה. אבדוק את הדברים, אבל החוק אינו עונה על הבעיות שהעליתי, בוודאי לא על עניין אמת שבפירסום והגנה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת האוזנר, ואחריו — לחבר־הכנסת שילנסקי.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, במדינת ישראל אין תודעה מספיקה של צרכנות, לכן גם אין הגנה מספיקה על הצרכן. הגיעה שעתו של חוק, מכיוון שאנו קוראים מדי פעם בפעם על ליקויים ופגמים במוצרים, אנו שומעים בתכנית הטלוויזיה "כולבוטק" על ליקויים חמורים במוצרים למיניהם, ואנחנו מודעים לכך שאפילו בשטח הרגיש של תרופות יש פגמים אשר יש להן תוצאות חמורות למשתמשים בהן. החוק הזה צועד צעד ראשון, וכצעד ראשון, יש לקבל אותו ברצון. אולי אירגוני הצרכנים המפוצלים יוכלו להתלכד סביב מתן העזר וההגנה שחוק זה יאפשר להעניק לציבור הרחב. לכן איננו שותף לביקורת הכוללנית שהעלתה חברת־הכנסת שולמית אלוני, שדיברה לפני. נכון שאפשר להרחיב את ההגנה, ונכון שאחריות מוחלטת על יצרנים אינה מוטלת

לפי החוק הזה, אבל מוטב שלב זה כשלב ראשון משנצ־טרך לסמוך אך ורק על פקודת הנזיקין כפי שהיא.

לאחר שאמרתי את הדברים הכלליים הללו על החוק אני רוצה להעיר הערות ביקורתיות אחדות. אין צורך להפריד בין נזקי גוף לנזקי רכוש. בקבוק המכיל תוצרת שהתפוצץ וגם גרם נזק לריהוט, לחדר, לביגוד — נזקו אינו תמיד קטן ולפעמים הוא הנזק העיקרי, ואין כל סיבה שבחוק תהיה הפרדה. נזק גוף ונזק רכוש, אם הם תוצאה של מוצר פגום שהשימוש בו אינו בטוח, צריך להיות מפוצה על־ידי האחראי לכך.

גם הגבלת האחריות לקצה אחד בלבד, היצרן, איננה נראית לי. אני יכול להבין שקשה לתבוע את האחריות מהקמעונאי, ספק הסחורה ממש. הוא אינו יכול לדעת שהוא מספק סחורה פגומה. אבל המשווק הסיטונאי יודע ממה הוא מתפרנס, הוא יודע ממה הוא עושה את הרווח. הוא צריך לדאוג לכך שהמוצר שהוא משווק בסיטונות יהיה בטוח ותקין, שלא תהיה בו סכנה בשימוש ובמגע. הספק איננו יכול לצאת ידי חובתו אם ימסור את שמו של יצרן, כפי שמוצע כאן. גם הוא אחראי, ביחד עם היצרן, מה גם שבמציאות הישראלית ראיתי שיצרנים של מוצרים מפוקפקים לפעמים פשטו את הרגל. במקרה כזה, במה יעזור החוק לנפגע? לא יהיה לו את מי לתבוע. צריך שהמשווק הסיטונאי שפרנסתו על שיווק סחורה פגומה יתן את הדין על כך.

לא ברור מדוע צריך להוציא תוצרת חקלאית מעוב־דת או בלתי־מעובדת מתחולת החוק. כבר נאמר כאן שהחלב הוא תוצרת בלתי־מעובדת ואילו הגבינה — מעובדת. מדוע ההבדל? דגים פגומים, מה־דינם? כאשר מרעילים את הציבור בדגים פגומים, כפי שנתפרסם לאח־רונה, האם אז נלך לחקיקה הכלליה? הרי 'מוצג פגום' הוא לכל הדעות. מה דינו של בשר פגום, טרי או קפוא? אני יודע את כוחו של ה"לובי" החקלאי שהצליח להוציא את עצמו מסוגי חקיקה שונים, לרבות חקיקה נגד קאר־טלים, אבל אין כל סיבה שבצעד ראשון זה להגנה על הצרכן נוציא את המוצרים החקלאיים מהכלל, מעובדים או בלתי־מעובדים.

בכפיפות להערות אלה אני חושב שצריך להעביר את החוק לוועדה ולתמוך ביוזמת הממשלה.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שילנסקי, ואחריו — לחבר־הכנסת פעיל.

דב שילנסקי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, ההפקרות שולטת בארצנו בשטחים שונים. כאשר היא נלווית באי־איכ־פ־תיות היא נעשית חמורה מאוד. כאשר היא מדורבנת בלהיטות לעשות רווחים קלים היא, לעתים, הרת־אסון. אבדן חיי אדם נגרם לא אחת בגלל ההפקרות. הפיכת אדם לנכה לכל ימי חייו היא תוצאה יותר שכיחה. לכן מברך אני על הצעת חוק זו, הבאה לא רק לתקן פירצה אחת מני רבות אלא בעיקר להכריז: אנו יוצאים למלחמה נגד ייצור ושיווק מוצרים פגומים, וכל מי שלא יבין שבשטח זה נכנסים אנו לעידן חדש גם ישלם את המחיר וגם יבוא על עונשו.

אם כי החוק בכללותו הוא טוב, ליתר דיוק עצם העלאת החוק כשלעצמה היא טובה, אין הוא מושלם ומרתיק לכת בחומרתו כפי שהייתי רוצה לראותו. אבל מוטב החוק כפי שהובא מאשר המצב הקודם, המצב שהיה קיים עד עכשיו, כאשר לא היה כלל חוק. אני סבור שמי שאמר את הא' חייב לומר גם את הב'. מבין אני את הזהירות והמתינות שנוקט משרד המשפטים, הנובעות מכך שקשה להעריך את השפעת החוק על הפ־עילות העסקית בישראל. לפיכך נוסח החוק במתינות רבה כלפי היצרן. אינני יכול להשלים עם מתינות זו שעה שנדרשת החמרה.

לפי החוק החדש האחריות המוטלת על היצרן אינה מוחלטת. שואל אני: מדוע? טוב שבעת הדיון בחוק זה נזכור שלפנינו, ברוב המקרים, יעמוד אזרח שאני מכנה אותו "האזרח הדומם". אני מכנה אותו כך כי אינני רוצה להשתמש בביטוי השיגרתי שנוהגים להשתמש בו — "האזרח האפור". כרגע לא מצאתי ביטוי טוב מהבי־טוי "האזרח הדומם". אפשרויותיו מוגבלות מאוד. מצד שני יעמוד התעשיין או המשווק שהם, בדרך־כלל, יותר מעורים בהלכות עסקים, בתי־משפט, עורכי־דין וכו'. הקשיים העומדים בפני האזרח גדולים, מעבר לכל פרו־פורציה, מאלה העומדים בפני היצרן והמשווק. להם קל יותר להוציא כסף להתדיינות משפטית ממושכת. האזרח הדומם צריך להוציא את הכסף על חשבון צרכיו החיוניים ביותר, ואילו היצרן מוציא את הכספים מתוך העסק ואלה מוכרים כהוצאה על־ידי שלטונות מס הכנסה. לפעמים אין היצרן צריך כלל לשלם לעורך־דין, כי יש לו עורך־דין קבוע, המקבל תשלום חודשי ללא כל קשר למספר העניי־גים שבהם הוא מטפל בשביל לקוחו היצרן.

אם זהיר אני במניעת עוול ועומד בפני השיקול שהצדק לגבי אחד מן השניים עלול להיפגע, הריני מע־דיף שייפגע הצדק של בעל היכולת הרבה יותר. פגיעה זו תכאיב פחות.

בהתאם לאותה גישה חולק אני על סעיף 4(3) האו־מר: "הנפגע ידע על הפגם במוצר והסיכון הכרוך בו, וחשף עצמו מרצון לסיכון זה". נניח שאדם נפגע. מדובר בסעיף על מקרה שאדם ידע על הפגם במוצר. השאלה היא אם הוא ידע שהפגם כל כך חמור עד שיכול להביא לתוצאה קטלנית. נניח אדם קונה תנור חשמלי. הוא איננו בעל מקצוע. הוא בעל יכולת קטנה, כל אגורה חשובה בשבילו. הוא רואה את הפגם, אבל חושב לחסוך כמה לירות ולקנות, בכל־זאת, את התנור, ולאחר מכן הוא נפגע קשות. יאמרו: אתה ידעת, חשפת את עצמך. הידע שלו הוא מינימאלי, שעה שליצרן ידע מושלם והוא יודע שפגם כזה יכול לפגוע קשות. מדוע צריך לפ־טור את היצרן מאחריות ולהטיל את האחריות על אותו אדם חלש?

ועוד. מדוע מוגבל החוק לנזקי גוף בלבד ומוציא מהכלל נזקים כבדים העלולים להיגרם לרכוש כתוצאה ממוצרים פגומים? שוב אני מעמיד זה מול זה, את הע־שיר מול העני. יכול להיות שעל־ידי הפגם הזה ייפגע רכושו של אדם שהוא דל־אמצעים. אפילו אם לא מדובר בכל רכושו, זה יכול לפגוע באדם כך שבמשך שנים רבות יצטרך לעבוד קשה ולעמול בזעת אפיים עד אשר יוכל לרכוש מחדש את הרכוש שאיבד. ושוב נשקול זה מול זה — במי תהיה הפגיעה קשה יותר ומכאיבה יותר? אני אומר שיש לפצות אותו על הרכוש. אם מדברים על זהירות־יתר אני מעדיף להטות את הכף לטובת העני או החלש.

ועוד: למה ההגבלה בסכום הפיצוי? הבה נבדוק: מתן פיצוי ריאלי לנפגע מול הגבלת סכום הפיצוי — לגבי

מי סכנת הפגיעה או אי־הצדק גדולה יותר, לגבי היצרן או המשווק, או לגבי האזרח שניזוק? גם בנקודה זו אגיע למסקנה שהפגיעה יכולה להיות הרבה יותר גדולה באדם החלש.

אני סבור שהוועדה שתדון בנושא תצטרך לבדוק את הדברים ביסודיות ולתקן את הטעון תיקון. באופן כללי לא הייתי מצטרף לאומרים שיש להחזיר את החוק לממשלה על־מנת שתגיש חוק מושלם, כי בכל שעה שעוברת נגרם נזק קשה לאנשים, ובפרט לחלשים. אני מקווה שהוועדה, בשיתוף עם משרד המשפטים, תוכל לשפץ את החוק ולהביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית חוק טוב ומושלם הרבה יותר.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת פעיל, ואחריו — לחבר־הכנסת וירשובסקי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, גם אנו נצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה. אבל בהצעת חוק זו יש הרבה מאוד פגמים הדורשים תיקון. התקווה היא שיתקנו אותם, שאם לא כן אין הצעת החוק ראויה להיות חוק בישראל. התקווה היא שבדיון בוועדה הפגמים שנדונו פה — ואלה שאני אוסיף עליהם — אכן יתוקנו.

מצאתי בהצעת חוק זו שלושה פגמים גדולים — אם לא יתוקנו, נגיש הסתייגויות לגביהם — וכן עוד כמה פגמים קטנים.

הפגם הגדול הראשון שבהצעת החוק הוא שמדובר בה על נזקי גוף ויש הימנעות בלתי־מוצדקת מטיפול בנזקי רכוש ובנזקים שבנפש. אילו היה כתוב "נזקי בריאות", יכול היה השר לומר שהוא מתכוון גם לנזקי גוף וגם לנזקים שבנפש. כיוון שכתוב "נזקי גוף" יש חשש שלא חשבו על נזקים שבנפש, ויש לשנות זאת. בסעיף 2(א) צריך להיות כתוב שיצרן חייב לפצות את מי שנגרם לו נזק גוף או נזק נפשי או נזק שברכוש. אינני חושב שצריך להביא דוגמאות כיצד מזון פגום יכול לגרום נזק נפשי, על־ידי תהליכים כימיים, ואיך הוא יכול לגרום נזק לרכוש. די בכך שמתפוצצת קופסת שימורים בתוך מקרר. זו דוגמה אלמנטארית. נדמה לי שתיקון זה, עקרונית, חייב להיעשות.

הפגם השני נגב מכך שיש נטייה — ועמדו על כך חברת־הכנסת אלוני ועוד חברי כנסת — הנובעת אולי מהמסורת הציונית שלנו של "פולחן היצרנות והייצור", שהיה מוצדק ואולי מוצדק גם היום. לדעתי צריך להימנע מהפגם השני, המתבטא בנטייה לשחרר את היצרנים מאחריות, אם מצליחים למצוא רשלנות כלשהי מצד הצרכן.

(שר־המשפטים ש. תמיר קורא קריאת־ביניים).

אביא דוגמה: סעיף 4(א)(3), מה הוא אומר? תהא הגנה ליצרן אם "הנפגע ידע על הפגם במוצר והסיכון הכרוך בו וחשף עצמו מרצון לסיכון זה." מאימתי טיפשותו של אדם משמשת מגן ליצרן?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

השריפה בבית "צים" פרצה משום שקנו והתקינו מפסיקי חשמל זולים יותר. לא השתמשו במפסיקי חשמל על־פי התקן. זו דוגמה קלאסית. היו שני סוגים של מפסיקי חשמל — ואמרו להם זאת — זולים יותר ויקרים יותר. הם רכשו את הזולים יותר. רק אחרי השריפה ב"צים" החלה עיריית תל־אביב להחליף את מפסיקי החשמל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

תודה רבה. זו דוגמה אחת.

יש נטייה בחוק לומר שאם הקונה, הצרכן, ידע שהמוצר פגום, כלומר אם היה שוטה ונתפתה לקנות בזול וכתוצאה מכך נגרם לו נזק, היצרן אינו אשם. עולה מכך שהיצרן, מותר לו לשווק מוצרים פגומים אם הקונה היה מודע לסיכון שהוא לוקח על עצמו. זה לא יכול להיות. גם בסעיף 4(ב) יש רמז לכך. כתוב בו: "לא תהיה זו הגנה ליצרן שרשלנות הנפגע תרמה לגרימת הנזק, אולם אם נהג הנפגע ברשלנות חמורה, רשאי בית־המשפט להפחית את סכום הפיצויים בהתחשב במידת אחריותו." לפי דעתי כל החלק השני של המשפט אינו שייך לעניין. מדוע? כי יכול להיות אדם פרימיטיבי, או אדם שאינו מכיר את השימוש במוצר המסויים, או שהוא התרשל, אבל המוצר צריך להיות בנוי כך שגם הרשלן הסביר בישראל לא יביא נזק לא לעצמו ולא לאחרים. לכן, לפי דעתי, עקרונית שני סעיפים אלה 4(א)(3) ו־4(ב) צריכים להימחק או להשתנות כדי שלא יהיה בהם פתח ליצרן לחמוק מאחריות משום שהצרכן הפוטנציאלי אין לו שכל או שהוא פתי.

הפגם השלישי הוא חמור ביותר, כי אני מגלה בפעם הראשונה סממנים פוליטיים בהצעת החוק הזאת. יש לנו "לובי" חקלאי. יש לנו מושבי תנועת החירות, שיש להם נציג בכנסת — סיעת "חירות"; יש לנו האיחוד החקלאי, שיש לו נציגות בכנסת — הליברלים; יש לנו תנועת המושבים, שיש לה נציגות בכנסת — לע"מ ומפלגת העבודה; יש התנועה הקיבוצית, שיש לה נציגות בכנסת — כל המערך ולפעמים המפד"ל; יש לנו תנועת המושבים של העובד־הציוני — לכאורה יש להם נציגות — המפלגה הליברלית העצמאית; יש תנועת המושבים של הפועל־המזרחי, שיש לה נציגות בכנסת — המפד"ל.

(חבר־הכנסת ג. האוזנר קורא קריאת־ביניים)

אני חושב שנכון אמר חבר־הכנסת האוזנר שהיום הביטוי המובהק ביותר של ה"קולאק" הישראלי המצוי מיוצג בכנסת על־ידי חבר־הכנסת גרופר.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

אני לא אמרתי זאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני אמרתי זאת בלשון העדינה שלי.

אינני יודע אם הם רוב. למעשה הם אינם רוב בישוב, בלי לפגוע בזכויותיהם ההיסטוריות ובזכויות ההווה שלהם, של החקלאים.

יצחק ברמן (הליכוד):

רק אתה ואנוכי איננו שייכים ל"לובי" החקלאי.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מסתבר שכך.

שר־המשפטים ש. תמיר:

האם אתה אינך יודע שמהיום שהוחלט על הגשת הצעת חוק זו, בעת שהיא נוסחה ועד שהגיעה אלי, לא

נגעה בה אצבע קטנה של איש ה"לובי" החקלאי? הם לא התערבו, לא יזמו, לא מהשמאל ולא מהימין.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
השמאל זה אנחנו. המערך הוא מרכז וימין.

שר־המשפטים ש. תמיר:
איש לא נגע בה. זה מצוץ מהאצבע. זה טיפוס על קיר חלק. תשמע את התשובה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
כולנו מותנים לכך, כמו הכלבים של פאבלוב.

שר־המשפטים ש. תמיר:
אני מבקר את ה"לובי" החקלאי בכנסת כבר עשר שנים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אם כבוד השר מבקר את ה"לובי" החקלאי בכנסת עשר שנים, יש לו הזדמנות היסטורית לבטל את סעיף 9(א). אף שגם למחנה של"י יש, לכאורה, "לובי" חקלאי, אני מקבל על עצמי לעמוד נגדו.

שר־המשפטים ש. תמיר:
אם ממשלה שאינה מוגדרת כשמאל, אומר עליה חבר־כנסת מהשמאל שהיא מתייחסת באהדה לשמאל — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):
ייתכן מאוד שבפועל אף יד של אחד מנציגי ה"לובי" החקלאי לא היתה בניסוח סעיף 9(א). אולי יש כאן תופעה של טלפאתיה או שפעל באורח בלתי־מודע הרצון לגייס תמיכה פארלאמנטארית של "הלובי" החקלאי בה־צעת החוק; בכל־אופן הייתי שמח לשמוע איך השר מסביר את סעיף 9(א) האומר: "חוק זה לא יחול על מוצר שהוא תוצרת חקלאית בלתי־מעובדת, לרבות בהמות, עופות ודגים — — —". אי־אפשר לשווק דגים מורעלים? אי־אפשר לשווק עופות מורעלים? האם צריך לתת חסי־נות ליצרנים החקלאים? קראתי את דברי ההסבר ולי, כאדם שעבד לא מעט בחקלאות, נראה ההסבר דחוק מאוד.

אני רוצה להוסיף עוד שני פגמים בהצעת חוק זו, שאינם חשובים כשלושת הפגמים שציינתי עד עכשיו. האחד הוא — פרשת ההתיישנות. וכבר שאל חבר־הכנסת שינמן: מדוע רק שלוש שנים התיישנות ולא שבע או עשר שנים? הפגם השני — בסעיף 9(ב). הייתי שמח אילו שר המשפטים היה מסביר סעיף זה האומר: "חוק זה לא יחול על נזק שנגרם מחוץ לישראל". האם יכול להש־תמע מסעיף זה שמפעל וזקלאי או תעשייתי המייצר בישראל ומשווק תוצרתו לחוץ־לארץ, והתוצרת פגומה, לא יצטרך לשלם פיצויים? אנחנו הרי רוצים לעודד יצוא, להתחרות בשוק העולמי, להראות שמוצרינו הם "סופר" בכל דבר. מעניין אותי מדוע אנחנו צריכים להגן בצורה כזאת על יצרן המייצר והמייצא מוצרים פגומים. לפי דעתי סעיף 9(ב) הוא מיותר. אם מתגלה בחוץ־לארץ מוצר ישראלי פגום, אם גרם שם נזק לרכוש או לגוף או לגשמות שהשתמשו בו, שידע כל אדם בעולם הקונה מוצרים מישראל, כי החוק בישראל קובע הענשה או חובת מתן פיצויים על־ידי יצרן ישראלי שייצא מוצרים פגומים. ולא — עוד, חס־וחלילה, יוכל יצרן בישראל לומר לעצמו: אייצר כל מיני מוצרים חצי־פגומים, שלו־שת־רבעי פגומים — פגומים במידה כזאת שאצליח לייצ־אם לחוץ־לארץ, בין פעם אחת ובין ארבע פעמים, עד שהדבר יתגלה.

נדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
את כל הפסולת הישראלית נשלח לחוץ־לארץ. זה לא רציני, כי שם יש ביקורת קפדנית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
נכון שזה לא רציני. לכן הייתי רוצה שלא יאמרו על ישראל מה שפעם אמרו על כל מיני מדינות העושות לכאורה "דמפינג" של מוצרים לא טובים. יש לי הצעה, חבר־הכנסת האוזנר, הבה נהיה רציניים ונעניש יצרן ישראלי, תעשייתי או חקלאי, גם על מוצרים פגומים שהוא שולח לחוץ־לארץ. כל מפעל בארץ ידע כי על מוצרים פגומים המתגלים בחוץ־לארץ — נוסף על הקשיים המסחריים שיהיו למפעל כזה שלא יקנו את סחורתו ויבאש ריחו וכו' — המדינה חרדה שמא יבאש ריחה והיא קובעת מראש שאם יתבעו יצרן כזה למתן פיצויים הוא ישלם, ועוד איך.

אני מבין את הבעיה. אתה יכול לקבוע, כבוד השר, שיהיה כתוב שהפיצויים יינתנו בכסף ישראלי, לא בדו־לרים, לא איכפת לי. אבל, באופן עקרוני, סעיף זה אינו סעיף חכם. מה גם שיהיה קל לנגח, באמצעות סעיף זה, את החקיקה בישראל על־ידי כל מיני משטינים בחוץ־לארץ, וכאלה יש כלפינו לגודש.

בקיצור, אם מערכת פגמים זו תחוקק, בנוסף על פגמים אחרים, נדמה לי שהחוק הזה צריך שייחקק וטוב שיהיה חוק כזה במהרה בימינו. נדמה לי שלאחר כל הוויכוח פה לא תהיה מלאכה קשה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. בכפוף להערות שאמרתי ובתקווה שבוועדה אכן יטו להן אוזן קשבת אנחנו נצביע בעד העברת החוק לוועדה.

היו"ר י. שמיר:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת וירשובסקי, ואחריו — לחבר־הכנסת גרוס.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, יש בהחלט לחייב את ההצעה הזאת, ואני מקווה שהיא תקבל את העיבוד המתאים בוועדת החוקה, חוק ומשפט. אני חושב שיש להוסיף שיניים מספר למלתעות של החוק הזה. אם הממשלה ושר המשפטים החליטו להסדיר את הנושא הזה בחוק, אל יהסס ויהיו יותר נחרצים ממה שעולה מההצעה הזאת.

אני מצטרף לכל אלה שרוצים שהחוק יורחב ויחול לא רק על נזקי גוף אלא גם על נזקי רכוש ונזקי ממון. אני חושב שמרבית הנזקים הנגרמים כתוצאה ממוצרים פגומים הם דווקא נזקי רכוש, ולא נזקי ממון. לכן אני בהחלט חושב שאם כבר מתקנים את החוק יש להרחיבו גם על התחום הזה. מבחינת התפיסה המשפטית אין כל הבדלה.

אני בהחלט חושב שיש להרחיק לכת ולומר בחוק במפורש שכל מוכר חייב למכור סחורה שמוטבע עליה שם היצרן באופן מפורש. אם שם היצרן לא יצויין על הסחורה בצורה שאפשר לזהותה, הייתי אוסר על מכירתה. כי אינני רוצה ליצור סיטואציה שיהיה קשה מאוד לזהות

את היצרן. אני גם הייתי מחייב את היצרנים לכתוב במפורש, על כל סחורה ומצרך שהם מוציאים, את אופן השימוש, בצורה פשוטה וברורה ובולטת. יכול להיות שגם בחוק התקנים ובהוראות אחרות יש הוראות כאלה, אבל הייתי רוצה לאסוף את ההוראות החוקיות האלה במסגרת החוק הזה, חוק האחריות למוצרים פגומים. כי אני מסכים למה שאמר חבר־הכנסת שילנסקי, שבתחום זה כמו בתחומים אחרים שוררת אנארכיה.

אני רוצה להתייחס לסעיף 4(א)(3), שהוא אחת ההגנות של היצרן. נאמר בו: "הנפגע ידע על הפגם במוצר והסיכון הכרוך בו, וחשף עצמו מרצון לסיכון זה". אני יודע שזה כלל משפטי ידוע של volenti non fit iniuria. עם זה אני חושב שיכול יצרן להפוך את העניין הזה למשפט ארוך ומסובך, ולדעתי בהחלט כדאי היה למחוק את הפיסקה הזאת, כדי שלא תשמש פתח להתדיינויות. יש גם אנשים האומרים: אני יודע על הפגם במוצר ואני חושף את עצמי. אינני רוצה לתת להם את הפתח הזה לסכן את עצמם. לא אחת גם הקונה הוא קצת פזיז ואומר: אין זבר, המוצר פגום, לא יקרה לי שום דבר. תמיד קורה אצל השני. הייתי רוצה למנוע ממנו זאת. אם נשאיר את זה כך, אני חושב שנדחף את הקונה וגם את המוכר לחוסר זהירות מסויים, וייתכן שסעיף זה גם יעודד התדיינות מיותרת.

שלמה הלל (המערך):

זה דבר שאין לו סוף. קורה שאדם יודע מה הוא קונה ובכל־זאת קונה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אני הייתי רוצה להשמיט את זה בכלל כהוראה מפורשת. לא הייתי רוצה שידובר בזה. אינני רוצה שאדם יוכל לומר: אני קונה דבר מסוכן ואני יודע את כל הסכנות שבו. ייתכן מאוד שזה רק יעודד אנשים לייצר דברים שיש בהם סכנה, והייתי רוצה להימנע מכך.

לגבי סעיף 5(ב) אינני יודע מדוע הפיצויים לפי חוק זה לא יעלו על 200,000 לירות. היום דנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט על הצמדת אגרות בתי־המשפט למדד המחירים, מתוך הבנה שדברים מתייקרים כשעובר הזמן. אינני יודע מדוע צריך להגביל את זה כאן ל־200,000 לירות.

שר־המשפטים ש. תמיר:

האם אינך רואה את הכתוב, אינך רואה את ההצמדה בחוק הזה?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אם הנזק שייגרם, נזק גוף או נזק רכוש, יעלה 400,000 לירות, והיום זה לא צמוד אלא דה־פאקטו, מדוע צריכה להיות ההגבלה הזאת ל־200,000 לירות? אינני רואה את ההצדקה לכך.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כי אין חובת ביטוח על־ידי יצרנים. יכול להיות שזה אחד הדברים שצריך לתת עליו את הדעת, ואז אתה לא צריך תיקרה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אינני יודע. יכול להיות שהנימוק שנתנה חברת־הכנסת אלוני הוא הנימוק הנכון, אבל אינני יודע למה אנחנו צריכים לחוקק חוק שבו אנחנו קובעים מראש הגבלה ל־200,000 לירות. אדוני שר המשפטים, אפילו לשיטתך, אם זה רק נזקי גוף, יכול אדם להישאר בעל־מום לכל החיים. נכון שזה אינו גורע מתרופות על־פי כל דין אחר, אני ראיתי את זה; עם זה אינני רואה מקום להגביל את תחולת החוק ל־200,000 לירות. אם זה מעורר בעיות כלשהן של ביטוח יצרנים, נתגבר על כך בצורה חוקית, אבל בל נגביל את עצמנו על־ידי סכומים קבועים בחוק.

אני גם רוצה לשאול לשם מה סעיף 9. אינני מקבל את הנימוק של חבר־הכנסת פעיל בדבר "לובי" חקלאי או נימה מפלגתית או איזו שהיא קונוטאציה אחרת שאין לה מקום. בכל־זאת אני שואל: אם אני אפגע מתפוחי־אדמה מורעלים או מעופות מורעלים, מדוע לא אהיה מוגן, אבל אהיה מוגן אם אקנה מכשיר חשמלי ואנזק ממנו? אינני רואה את ההצדקה. אני חושב שאפשר בהחלט להעביר דברים לבדיקה גם כשהם תוצרת חקלאית מעובדת ולא להוציא אותם פגומים לשוק הרחב. דבר זה דורש דיון. אני בהחלט לא נוטה להאמין שהיה פה איזה "לובי" או שהיתה כוונה. אבל אני חושב שביותר מדי חוקים אנחנו מוצאים שתוצרת חקלאית נמצאת מחוץ לגבולות החקיקה הישראלית.

ונקודה אחרונה — נאמר בסעיף 9(ב): "חוק זה לא יחול על נזק שנגרם מחוץ לישראל." אמנם אני מודע לכך שיהיו קשיים בהוכחת הנזק או איך הוא נגרם; אבל נניח שאני קניתי בארץ משחת־גילוח מתוצרת ישראל, ולאחר מכן נסעתי לחוץ־לארץ ולקחתי את המשחה אתי. כאשר פתחתי אותה התפוצצה הצנצנת וקרה לי נזק חמור, עד כדי איבוד עין. האם משום שבמקרה השתמשתי במוצר מתוצרת הארץ בעת שהותי בחוץ־לארץ לא יחול החוק הזה על המקרה שקרה לי? כאמור, אני יודע את הקושי להוכיח את הנזק שנגרם לי כתוצאה מדבר זה, אבל מדוע להגביל מראש ולומר שהחוק לא יחול על נזק שנגרם מחוץ לישראל?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אתה יודע — חוקים אקסטרא־טריטוריאליים אנחנו עושים רק אם פוגעים בנו, לא אם אנו פוגעים באחרים.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

חברת־הכנסת אלוני, אני חיכיתי להערה הזאת מצידך, ואת צודקת.

שר־המשפטים ש. תמיר:

בכל הכבוד, אין כאן כל מקום להשוואה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כאמור אני חושב שהחוק הזה הוא חוק טוב בעיקרו וצריך לקדם אותו בברכה. אני רק הייתי רוצה לשמוע, גם בתשובת שר המשפטים ואני מקווה שגם בוועדה, יותר פרטים על מנגנון פיקוח שיהיה להפעלת החוק הזה. ההוראות בפני עצמן במדינה מתוקנת באמת חייבות להגן על הצרכן בפני הסכנות שהוא צפוי להן ממוצרים פגומים. עם זאת בהחלט הייתי רואה בברכה אם כדברי הסבר משלימים, או אפילו בחוק עצמו, תהיינה הוראות האומרות מי אחראי מטעם הממשלה או מטעם השלטונות לפיקוח על ביצוע החוק הזה הלכה למעשה — כמו, למשל, בעניינים שהצעתי, ששם היצרן חייב להיות מודפס על המוצר, שהוא צריך לציין את הסכנות או את אופן השימוש

המדוייק במוצרים שהוא מייצר. מי יהיה מופקד על זה, והאם יהיו לו הכלים המתאימים לבצע זאת הלכה למעשה? אילו היה לנו פיקוח ממלכתי טוב לפי חוק התקנים או לפי הוראות אחרות שמשרד התעשיה, המסחר והתיירות יהיה מופקד עליהם, ייתכן שהצורך בחוק הזה לא היה כל כך מודגש. אולם, כאמור, אלה הן הערות שאינן באות לשלול ולגרוע מהצורך בחוק הזה אלא רק להשלים אותו ולתת לו יתר תוקף ויתר שיניים.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ורהפטיג, ואחריו — לחבר־הכנסת ביטון.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

ברשות היושב־ראש, מורי ורבותי, האמת היא שלאחר ששמעתי כה הרבה נאומים של חברי הכנסת המלומדים, לא הציגו את החוק כדבעי — אני לא רוצה לומר שלא הבינו אותו. לפי דבריהם משמע כאילו היום יש הפקר, אין שום אחריות, היום יכולים, חס־ושלום, למכור דברים פגומים, מורעלים, ואין שום אחריות. סילחו לי רבותי, זה לא נכון, זו גישה בלתי נכונה. גם היום יש מערכת חוקים, קיימת אחריות של היצרנים ושל הספקים. אם, נניח, נגרם נזק גוף או נזק רכוש וכדומה, יש תהליכים מתאימים, צריך להתדיין ולקבל את הפיצויים, פיצויים בלתי־מוגבלים, לפי פסק־דין של בית־המשפט.

מה החידוש בהצעת החוק? עד היום, מדורי דורות, קיימת שיטת אחריות כשיטת האשמה, כשיטת הפשיעה. אם יצרן או ספק אשם במוצר שייצר או סיפק והוא פגום — הוא אחראי והוא צריך לשלם את מלוא הפיצויים. חבר־הכנסת שינמן קרא קטעים מהרמב"ם — והרי כל הדברים האלה מדברים על אחריות האשם. מי שאשם צריך לשלם הכול. החידוש הוא בכך שאנו רוצים עכשיו להטיל אחריות גם על מי שלא אשם — מעבר משיטת האחריות על פשיעה לשיטת האחריות האבסולוטית, בין שהאדם אשם ובין שאינו אשם. נתקלנו בכך כבר בכנסת הקודמת, כאשר קיבלנו את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים. אז הנהגנו את החידוש הזה. אני חושב שחוק זה הוא אחד החוקים היפים בספר החוקים הישראלי.

החידוש אומר כך: בהתפתחות התעשייתית הקיימת היום בעולם, כאשר קיים ייצור המוני וכדומה, אי־אפשר להטיל אחריות רק על אשמה. היצרן צריך לקחת בחשבון את כל הסיכונים. זה צריך להיות חלק מהוצאות המסחר שלו. כשאדם פותח בית־חרושת לייצור המוני הוא צריך לקחת בחשבון שכמה מהמוצרים עלולים להיות פגומים, גם אם אין אשמה מצדו. לא ייתכן ליצור מיליונים של מוצרים שלא יימצאו בהם כמה פגומים. ואז, אף אם אין זו אשמתו, הוא צריך להיות אחראי לנזק שנגרם למי שנגרם. ואם הוא ישאל: מדוע אני צריך לשלם? מדוע אני אשם? התשובה היא: עליך להביא בחשבון בהוצאותיך המסחריות גם הוצאות לכיסוי סיכונים אפשריים כאלה. הצרכן איננו יכול לעשות זאת; אתה חייב לעשות זאת.

ופה נשאלת השאלה: איך לעבור משיטה לשיטה? אני אומר שצריך לעשות זאת בזהירות רבה. אנו אומרים שאם נמצא פגם במוצר כלשהו, היצרן או הספק חייבים להיות אחראים גם אם אינם אשמים. אם אתם רוצים, אזכיר לכם דרש שבתכנו גנוזה כל החכמה הזאת. אני מתכוון למדרש על עניין שר האופים ושר המשקים של פרעה מלך מצרים. על שר המשקים לא הוטלה אחריות, כי הזבוב נפל לתוך הכוס ברגע האחרון.

שר־המשפטים ש. תמיר:

מפני שזה היה "מוצר חקלאי".

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

אולם שר האופים, כאשר נמצא זבוב במאפה שהוא אפה — אפילו אם לא היה אשם — נאמר לו: אתה אחראי, כי אתה אפית במאפייה.

זה עניין של בית־החרושת, זה עניין של היצרן. נמצא פגם בסחורתו — הוא אחראי והוא צריך לשלם. אולם, רבותי, בזהירות, לא להגזים. כשעוברים משיטת אחריות־פשיעה לשיטת אחריות אבסולוטית צריך לגשת לעניין בזהירות, כי זוהי מעמסה גדולה שמעמיסים על היצרן. אם הוא יצטרך לשלם פעם אחת מיליון לירות ופעם שנייה כמה מיליוני לירות — והיום נזקי גוף עולים להגיע למיליונים — זה יכול לייקר מאוד את המוצר. הוא יצטרך גם לבטח את המוצרים, ואז יעלו גם התשלומים לחברות הביטוח. איפה חבר־הכנסת אליהו? — זה עסק בשביל חברות הביטוח, צריך לבטח עוד דבר וצריך לשלם עוד פרמיות.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

הוא יהיה פקיד ממשלתי, זה פשוט מאוד.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

על־כל־פנים יהיה צורך בזהירות רבה.

רבותי, סעיף 10 בהצעת החוק אומר: "חוק זה אינו בא לגרוע מתרופות על־פי דין אחר". אני מבין זאת כך — והייתי רוצה ששר המשפטים יאשר את הדבר — שמי שירצה לתבוע על־פי פקודת הנזיקין יוכל לעשות זאת ויוכל לתבוע את מלוא הנזק מהיצרן; אולם הוא יצטרך אז להוכיח את אשמת היצרן. וכיצד מוכיחים אשמה? לא צריך להוכיח בכל מוצר ומוצר שהוא אשם. די בכך אם איזה יצרן יצר ונמצא אחוז מסויים של מוצרים פגומים, סימן שלא היה זהיר ובית־המשפט יטיל עליו את האחריות. והנה נוסף על כך אנחנו אומרים: מפני שיש לנו עניין עם ייצור המוני ומכיוון שיש שהצרכנים אינם יכולים ליהנות מפקודת הנזיקין, אנחנו מרחיבים את האחריות על היצרן ואומרים: כשיש פגמים בייצור, אף־על־פי שאינך אשם, תהיה עליך אחריות אבסולוטית, אם כי עד גבול מסויים, ולכן מגבילים זאת רק לנזקי גוף ורק במסגרת סכום מסויים. נראה איך זה פועל בנזקי גוף, ואולי צריך יהיה להרחיב זאת גם על נזקי ממון. ייתכן שתקום אותה זעקה שהיתה כשקיבלנו את חוק הפיצויים לנפגעי תאונות דרכים, כאשר חברות הביטוח העלו מייד את הפרמיות. משום כך אנחנו אומרים: עד סכום של 200,000 לירות ואם ירצה הניזק לתבוע מלוא הפיצויים יתבע לפי פקודת הנזיקין. אל תחלו בוקי סריקי בהצעה זו, תראו את המערכת המשפטית הכללית. מי אומר לכם שאנחנו רוצים להשתמט מאחריות? אם מישהו בחוץ־לארץ ייפגם ויוכיח את אשמת היצרן, יוכיח; אם לא, לא יוכל ליהנות מהחוק המצומצם הזה. בהרבה מדינות אין עדיין חוקים כאלה של אחריות אבסולוטית.

שר־המשפטים ש. תמיר:
ברובן המכריע אין.

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):
באנגליה זה נעשה אקטואלי בגלל אסון התאלידו־מיד. אחרי אסון זה נתעורר הצורך להכניס אחריות אבסולוטית כשיש נזקי גוף. צריך להבין את החוק בהיקף המצומצם יותר, אבל הנכון יותר.

רבותי, הדרך העיקרית להגנה מפני נזקי פגמים שבמוצרים היא באמצעים הפרבנטיביים, המונעים. אינני יודע אם זה שייך לשר המשפטים או לשר התעשיה, המסחר והתיירות: תדאגו יותר למכון התקנים, תדאגו יותר למוצרים שיצאו מתוקנים ושתהיה חזקה על התעשיה שלנו שהיא איננה מוציאה דבר שאינו מתוקן מתחת ידיה. אבל אם כבר קרה אסון, יש לנו: א. פקודת הנזיקין הכללית; ב. אחריות אבסולוטית שאנחנו באים להוסיף עכשיו. אבל בהטלת אחריות אבסולוטית צריך להיות איזון. לא להפריז, לא להגזים. מובן שזה יכול להזיק גם לתעשיה, זה יכול לייקר את הייצור, ומי שישלם בעד זה יהיה הצרכן.

ומתוך הגישה שלי לאיזון, כמה הערות פרטיות, שאני אומר אותן במיוחד לתשומת־לב חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט ובראש־וראשונה לשר המשפטים ומשרד המשפטים: אל תרוצו כל כך עם החוק הזה, לאט לאט, בלי גאלופ.

הערות לכמה סעיפים:

סעיף 3(ב) — לא הייתי מכניס את החזקה. זו בעיה של ראיה, של הוכחה שתהיה עניין לבית־המשפט. בית־המשפט בישראל דן לפי אומדנות, הוא שופט בעצמו ומכריע בעניין זה אם המוצר היה פגום או לא היה פגום. זה עניין של הוכחה, ונראה לי כי לעשות מזה הוכחה גם בחוק הוא דבר מרחיק לכת.

סעיף 4(ב) — לא רק להרחיב אני בא כי אם גם לצמצם. בסעיף זה נאמר: "לא תהיה זו הגנה לייצרן שרשלנות הנפגע תרמה לגרימת הנזק, אולם אם נהג הנפגע ברשלנות חמורה רשאי בית־המשפט להפחית את סכום הפיצויים בהתחשב במידת אחריותו." זה כלל במשפט העברי, הנקרא "איהו דאזקיה אנפשיה" — הוא עצמו הזיק לעצמו, ובמקרה זה באים להפחית את סכום הפיצויים. אבל מדוע לא נאפשר לבית־המשפט לפטור מאחריות אם ירצה לפטור? אם הצרכן אשם, למה יטיל בית־המשפט את הפיצויים על היצרן? נכתוב איפוא: רשאי בית־המשפט להפחית או לפטור. יש מקרים שהאשמה מצד הצרכן כל כך גדולה שלא צריך לחייב את היצרן. יש כלל במשפט העברי: יותר יזהר שלא יזיק משלא יוזק — זה כלל יסודי בדיני נזיקין — אבל אם ניזק מעצמו, לא היה זהיר, היה רשלן, מדוע לא לתת לבית־המשפט את הסמכות לפטור את היצרן?

סעיף 5(ב) — אני לא יודע אם הצמידות נחוצה. יש חוק פסיקת ריבית, ולפיו הצמידות קיימת מיום שה־עילה לתביעה נולדה, אז מדוע צריכים להכניס זאת עכשיו בכל חוק וחוק? הרי בין כך ובין כך נאמר כאן שאפשר להעלות את הסכום מדי פעם בפעם. אם יש פער, יבוא שר המשפטים לוועדת החוקה, חוק ומשפט, לאחר שיתייעץ עם שר האוצר, ויעלה את הסכום מעל 200,000 לירות.

סעיף 6(ב) — בסעיף זה נאמר: "לא תוגש תובענה לפי חוק זה אלא תוך עשר שנים מתום השנה שבה יצא המוצר משליטת היצרן." איך נדע אם עברו עשר שנים או חמש שנים? הדבר מחייב לסמן על המוצר את שנת הייצור, כי אם לא, קשה יהיה להוכיח מתי מכר היצרן את המוצר. ההוראה הזאת יכולה להיות מסוייגת בכך שעל המוצר היתה מסומנת שנת הייצור. בלי זה אין מקום להגביל את ההתיישנות.

יש עוד דברים שרציתי להעיר אבל, בדרך־כלל, נראה לי שהצעת חוק זו יכולה לתרום תרומה חשובה למעבר מהשיטה של אחריות על הפשיעה לשיטה הנקראת שיטת האחריות האבסולוטית; המעבר — במקרים מסויימים ובשטחים מוגבלים, ולא בדרך כה פתוחה כמו שרצו כמה מחברי הכנסת.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת ביטון. איננו. רשות הדיבור לחבר־הכנסת יגורי. איננו. רשות הדיבור לחבר־הכנסת רוזוליו, ואחריו — לחבר־הכנסת כץ (עוז).

דניאל רוזוליו (המערך):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, מאחר שבאופן כללי אני מסכים לגמרי לכל דברי קודמי, חבר־הכנסת ורהפטיג, אצטמצם בכמה הערות כדי לחדד כמה נקודות ואעשה זאת בקיצור.

אני חושב שאין חילוקי־דעות בין חברי הכנסת על שיש צורך בהגנת הצרכן מפני מוצרים פגומים, אך בעצם — ודבר זה כתוב בהצעת החוק — יש דרך משפטית להתמודד עם שאלה זו. הצעת חוק זו איננה באה, ביסוד־דו־של־דבר, כדי שלא להזדקק לבית־המשפט ויש בסעיפי החוק די הגדרות שלא ימנעו, ולכן גם לא יפחיתו, את זמן הדיון במידה שתבוא תביעה של צרכן כלפי יצרן. לכן נשאלת השאלה: מה הועילו חכמים בתקנתם? דבר אחד ברור — שיהיה בכך כדי לייקר את המוצרים. עמד על הנקודה הזאת חבר־הכנסת ורהפטיג וציין שעל־פי הצעת החוק היצרנים, היצרנים הסופיים, יצרני הרכיבים בכל שרשרת הייצור יצטרכו להיכנס למסכת של ביטוח. אם קלטתי אל־נכון את קריאת־הביניים של חברת־הכנסת אלוני, הרי מישהו יציע שזה יהיה ביטוח חובה, כשאנחנו יודעים שהביטוחים האלה לא נעשים על חשבונו של מישהו אחר מחוץ למערכת. יכול להיות שהם מריצים מכונת דפוס לכסף יותר מהר אם ביטוח זה יגולגל על הממשלה. מכל־מקום אין ספק שבסופו־של־דבר בעניין שהוא ממילא מוגדר על־ידי החוק, בדבר שממילא לא יחסון הליך של משפט, יהיה צורך במערכת ביטוח נוספת אשר תגולגל כולה על הצרכן, מה גם שהדבר הזה מוטל על נפגעים בארץ, ונמצא שלא יהיה תמריץ של היצרן לספוג את הביטוח הזה, משום שזה לא יפריע לו בתחרות על המוצרים שלו בחוץ־לארץ. לכן מדובר בהצעת חוק שאינני יודע אם היא תגן יותר על הצרכנים, אך היא תייקר את המוצרים. אנחנו גם יודעים שההסתברות שמוצר פגום יפגע בגופו של הצרכן היא נמוכה מאוד. ניסיתי להתעניין אם יש הערכות בעניין זה. לא קיבלתי הערכות מדוייקות, אבל קיבלתי מספרי הסתברות נמוכים מאוד. לכן אינני בטוח משום מה נחוץ החוק הזה.

לפי דעתי אין זה פלא שהבעיה הזאת היא כפי שכתוב במבוא: "מצב משפטי זה, שהוא אופייני לרוב מדינות ארצות־הברית ואירופה המערבית, הביא להצעות להטיל על היצרן אחריות חמורה לפי עקרונות הדומים

לאלה המוצעים בהצעת חוק זו." אם אינני טועה, הצעות חוק כאלה לא התקבלו בדרך־כלל, או התקבלו במיעוט של מדינות, ולא בצורה כל כך כללית.

ועוד כתוב במבוא שמדובר בחוק שהשפעתו על הפעילות העסקית במשק קשה להערכה מראש. אין זה משום שקשה להעריך מה הסתברות בדבר הנטל על הצרכנים לשלם, אלא מה ההסתברות של הייקור בתחום זה, כלומר הוצאות ייצור גבוהות למדי.

כמה הערות לסעיפים: האחריות מוטלת תמיד על היצרן, הן זה המייצר מוצר מוגמר והן האחרים. גם הקביעה הזאת מעמיסה על היצרן אחריות כוללת, ואין ספק שתמיד, ולא רק בגלל הוצאות כספיות, יחפש סיבות אצל יצרני הרכיבים, בלי שנקבע בחוק שאם יצרן הרכיבים אשם זה משחרר את היצרן הסופי. זה מסרבל את ההליך המשפטי ויוצר יחסי גומלין מורכבים מאוד בכל השרשרת. כל השרשרת תצטרך להיכנס לביטוח מפני עצמה בגלל אפשרויות התביעה.

אדוני היושב־ראש, המונח "פגום" הוא כל כך רחב עד שאני רואה שורה של מוצרים שלגביהם יהיה מאבק משפטי ארוך, ממושך ויקר. ההוכחה לכך היא בסעיף 3(א)(1) הקובע: "מוצר הוא פגום אם — (1) מחמת ליקוי בו הוא עלול לגרום נזק גוף." חברי הכנסת, הרי יש אין־סוף מקרים שהיכולת להוכיח שמוצר פגום מחמת ליקוי או אי־ליקוי היא דבר כמעט בלתי־אפשרי. החוק איננו מוגבל ואיננו יכול להיות מוגבל לדברים שהם ברורים מעל לכל ספק. ועוד: רוב המקרים יהיו מקרי שוליים, מקרי גבול. ההגדרה הרחבה, לדעתי, מרחיקה לכת ביותר.

גם חלוקת האחריות בין רשלנותו של הנפגע לרשלנותו של היצרן עומדת בספק, מה גם שאנחנו יודעים שלגבי מוצרים מסויימים יש לפעמים מודה ויש ויכוח. ניקח לדוגמה תרופה מסויימת שעברה את המבחנים של התקנים. היא עברה את התקנים והכול בסדר, אבל מתברר שיש ליקוי, ולא ברור אם הליקוי הוא תוצאה של פגם בייצור או הליקוי הוא תוצאה של המבנה הפיסיולוגי של הצורך את התרופה, מה גם שיש ויכוח בין הרופאים. במקרה כזה תהיה ערכאת בית־המשפט נזקקת לדון בשאלה ולהכריע בה.

לכן, חברי הכנסת, ביסודו־של־דבר עומדת השאלה אם הצעת החוק הזאת אמנם באה להגן על הצרכן מפני ליקויים שאין לו הגנה אחרת ואין לו אפשרות אחרת להתגונן מפניהם וצריך להגן עליו. אני חושב שלא זה המצב.

הערה אחרונה: גם אם יוחלט להעביר את החוק לוועדה — בכל מקרה אני מצפה ששר המשפטים ישיב כאן על הקושיות שהועלו — אני מצפה ומקווה שהוועדה תיכנס לפרטי פרטים של הצעת החוק ותתקן אותה כדי שהחוק יגרום נזק קטן ככל האפשר גם ליצרן וגם למשק, בלי לפגוע בצרכן. מן ההיבט הזה נשאלת השאלה אם לא יהיה טוב שבהצעת החוק הנדונה תטפל ועדה משותפת של ועדת החוקה, חוק ומשפט ושל ועדת הכלכלה, כדי שיבואו לידי ביטוי בסעיפי החוק לא רק ההיבטים המשפטיים אלא שתהיה גם, בתוך השקלא וטריא והדיון, התייחסות מקצועית לגבי הדברים המוצעים לנו.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת כץ (עוז), אחרון המשתתפים בדיון.

אברהם כץ (עוז) (המערך):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק האחריות למוצרים פגומים. הצעת חוק זו באה להטיל על היצרנים אחריות מוגברת בכל הנוגע למוצרים פגומים. אף אני, כמו חברי הכנסת שדיברו לפני, לפחות שניים מהם, לאחר עיון בהצעת החוק המוצע, עולה לפני השאלה: מה הועילו חכמים בתקנתם? מצד אחד יש לפנינו חוק אשר מטרתו להגן על הצרכן. מוסכם על דעת הכול שזו מטרה מכובדת; מצד שני — לפנינו חוק שאינו מחדש הרבה במצב המשפט במדינת ישראל ובד־בבד מכביד על היצרנים בישראל. הכבדה על יצרנים, משמעותה, כידוע, העלאת מחירים, הגברת האינפלאציה, החלשת הייצור וצימצומו או ייקורו.

במצב המשפטי הקיים כיום בארץ יש לצרכן, אשר נפגע על־ידי מוצר פגום, שתי אפשרויות: 1. הוא יכול לתבוע את נזקו לפי עילת תביעה נזקית. היצרן אשר סיפק ליצרן מוצר פגום הפר את החובה המוטלת עליו למנוע גרימת נזק לצרכן; 2. קיימת אפשרות אחרת הנתונה מדת לצרכן אשר נפגע על־ידי מוצר פגום, והיא הגשת תביעה שעילתה חוזית. חוק המכר מקנה לצרכן עילת תביעה כאשר המוצר שהוא קנה אינו מתאים למובטח לו על־ידי מי שספק לו את המוצר. חוק המכר דורש מהצרכן להודיע לספק על דבר חוסר ההתאמה, ואם יש בפני הצרכן שתי עילות התביעה הללו, מה צורך בחוק החדש המוצע? הרי פקודת הנזיקין מעמידה לפני התובע אפשרות לתבוע לא רק על נזק גופני ולא רק על נזק עד סכום של 200,000 לירות, כפי שמוצע בחוק זה, אלא כל נזק שיוכח בבית־המשפט לפי כל סכום שיוכח לבית־המשפט. מדוע לחוקק חוק שאמנם מסדיר את כל נושא המוצר הפגום, אך אינו מקנה לצרכן יותר ממה שיש לו כיום?

זרח ורהפטיג (חזית דתית לאומית):

הוא מקנה לו יותר.

אברהם כץ (עוז) (המערך):

החוק יבלבל את הצרכן הנפגע.

יש לי הרגשה, עם כל הכבוד, שחוק זה הוא בבחינת מס־שפתיים לאירגוני הצרכנים במדינת ישראל. כבודם של האירגונים הללו במקומו מונח. יש, כמובן, לעודדם ולטפחם ולהודות להם על פעולתם בכל הנוגע להגנת הצרכן. עם זאת קיום חוק כמו החוק שהונח היום על שולחן הכנסת לא יוסיף על הקיים, והוא אף מגביל את האפשרות לפעול על־פיו. ברגע שצרכן ייפגע פגיעות הגורמות לנזקים שאינם גופניים או נזק גופני העולה על 200,000 לירות, יהיה עליו לפנות לערכאות על־פי העילות המקובלות והקיימות זה שנים. לכן החוק המוצע, לפי הערכתי, הוא מעין נייר של "סוכריה" שזורקת הממשלה לעבר הצרכנים, ושאין בה תוכן של־ממש. זה רק הנייר. הסוכריה איננה.

היבט נוסף לחוק זה, כאמור, הוא בהכבדה על היצרנים עצמם. אבל לא על כולם. חוק זה יכול לגרום למעמסת־יתר על היצרנים, דבר שיגרום להעלאת דמי הביטוח שהיצרן חייב לשלם, וכל יצרן משכיל יעשה זאת, ובסופו־של־דבר יגלגל את הסכומים האלה על הצרכן. לעומת זאת כאשר מדובר ביצרנים גדולים, במפעלי־ענק, כפי שהם מכונים בז'ארגון היומיומי, במונו־

פולים למוצרים אחרים, אלה לא יסבלו מהתביעות החדשות שייתוספו, אם בכלל יהיו כאלה, לפי כל האמור; אך החוק המוצע יכול להקשות מאוד על היצרן הקטן.

חברי הכנסת, החוק המוצע שאנחנו דנים בו היום, לדעתי אין בו כל צורך. החוק אינו מקנה זכויות חדשות ועילות תביעה חדשות אלא בא אך ורק להצהיר על הטבה עם אירגוני הצרכנים, בצורה שאין בה משמעות רבה. החוק המוצע לא יעזור לצרכן אלא יכביד בצורה מיותרת על היצרן.

אם חוק זה יגיע, בכל־זאת, לוועדת החוקה, חוק ומשפט יהיה צורך, לפי דעתי, לתקנו כך שאמנם יהיו בו עזרה לצרכנים עצמם ותמיכה בם.

היו"ר פ. שינמן:
רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר־המשפטים ש. תמיר:
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, שעה שהאזנתי לחלק מהדברים שהושמעו כאן הערב שאלתי את עצמי בתהייה מסויימת: כיצד נתגלגלו חלק מחברי הכנסת, הטוענים לעמדה פרוגרסיבית מתקדמת, לשמרנות קיצונית כל כך, וכיצד נתפסו חברי הכנסת, המוגדרים על־ידי יריביהם כ"ימין", לראדיקאליסם חריף כל כך? מידה מסויימת של היפוך יוצרות.

אני מצטער לומר שחלק מדברי הביקורת, כגון אלה של חבר־הכנסת אברהם עוז, נובעים, לצערי, פשוט מאי־ידיעת החומר. בכל הכבוד והידידות, חבר־הכנסת החדש, אתה אומר דברים בלי לדעת את הרקע המשפטי האלמנטארי. לבוא ולומר שמה שיש בחוק זה קיים כבר בחוק, פירוש הדבר או לטעות או, חלילה — ואני משוכנע שלא זאת כוונתך — להטעות.

אחזור אל חברי הכנסת שנתפסו לפתע לראדיקאליסם מרחיק־לכת, דבר שעורר בי את התחושה שצריך להתקדם מהר בחקיקת־יסוד, שמא יצאו מתחת ידינו, חלילה, חוקים שבאמת אין להם אחיזה במציאות. ברוב ארצות העולם אין כחוק הזה בהיותו מתקדם כל כך. אנחנו מנסים צעד מתקדם — וזה חוק זהיר, והוא חייב להיות זהיר משום כך — כמעט חסר תקדים, פרט לפסיקה האמריקנית.

כאשר אנחנו אומרים בחוק — ואני אומר זאת לחברת־הכנסת אלוני שלא נשארה באולם, אולי צריך להנהיג מנהג שאין להשיב למי שאינו נוכח באולם, לא רק בשאילתות אלא גם בדיון — ש"יצרן חייב לפצות את מי שנגרם לו נזק גוף כתוצאה מפגם במוצר שייצר (להלן — הנפגע), ואין נפקא מינה אם היה או לא היה אשם מצד היצרן", אנחנו מטילים על אדם אחריות כאשר אינו אשם. זוהי מהפכה, כפי שהסביר חבר־הכנסת ורהפטיג. כאשר מחוללים מהפכה כזאת נוקטים זהירות ואומרים: רק פגיעה בגוף; אומרים: רק עד גבול כספי מסויים; אומרים: רק בארץ. אחר כך נראה, כי אנחנו עושים צעד שלכאורה, על פניו, נוגד תחושה אינסטינקטיבית אלמנטארית של צדק, מוסר וחיובים. אלא מה? כפי שהסביר חבר־הכנסת ורהפטיג, אנחנו בתקופה של טכנולוגיה מודרנית, של ייצור המוני ושל רצון להגן על הצרכן בפני עוצמה של יצרנים גדולים. אנחנו באים ויוצרים מערכת הגנה חדשה שלא היתה, וזאת לא במקום המערכת הקודמת אלא נוסף עליה. המערכת הקודמת מכסה את השטח, אבל חובת ההוכחה כל־כולה היא על מי שנפגע. על כך אנחנו אומרים בחוק זה: לא. לכאורה, אנחנו הופכים את היוצרות וקובעים הגנות מצומצמות אחדות. לא לראות את כל זה ולעלעל, עם כל הכבוד, אי שם בדרך מהמזנון לכאן בהצעת החוק כדי לדעת משהו עליה ולהשמיע דברים — זה לא אחראי, בכל הכבוד.

המגמות לחקיקה כזאת קיימות בכל העולם: באנגליה, ב־English Law Commission, ניתנו המלצות בכיוון זה; בשוק־המשותף, The Council of the European Communities, יש המלצות בכיוון זה; במועצת־אירופה, Council of Europe, יש המלצות בכיוון זה; בארצות־הברית, strict liability מקובל בפסיקה.

אנחנו חלוצים, אנחנו מיישמים הלכה למעשה בחוק, בזהירות, בלי רצון לייקר מוצרים, ומתוך דרך־ארץ לייצור, בראש־וראשונה לייצור התעשייתי, שבלעדיו כל מצבנו המשקי יהיה כאין וכאפס ושהוא אבן־תשתית, ואיננו רוצים להלום בו בבת־אחת במשהו בלתי־צפוי מראש.

את כל זה לא לראות? — חברי הכנסת, המודעים לנושאים כלכליים מצד אחד ולבעיות של צרכנות מצד שני, מה הדיבורים האלה על מס־שפתיים לצרכנות? מישהו יזם זאת למען מס־שפתיים לאיגודי צרכנים? אני צריך לשמוע זאת מחבר קיבוץ, שאני חשוד על הליכה לקראת הצרכנות?

חברת־הכנסת אלוני, אני ציינתי שלא שמעת את ראשית הדברים, וחבל שלא שמעת את דברי חברי הכנסת, שניהם חברי קיבוצים, חבר־הכנסת רוזוליו וחבר־הכנסת אברהם כץ (עוז), החושבים שאין כל סיבה לעשות מחוות כאלה לצרכנים כמו הצעת החוק הזאת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הם מביעים בזאת מעט מאוד.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):
הם הפכו לתעשיה גדולה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הם חושבים שבחקלאות זה לא תעשיה, אלא מגדלים — — —

שר־המשפטים ש. תמיר:
לא, לא, מדובר גם על תעשיות, איזו חקלאות?

אברהם כץ (עוז) (המערך):
החקלאות לא נכללת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אפשר להרעיל את כולם, העיקר שתעשו כסף.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
העיקר שירעילו לאט לאט, שלא ירגישו את זה כל כך מהר.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):
סופר־תעשיה של המדינה.

שר־המשפטים ש. תמיר:
באמת, אם אני מחבר — חברת־הכנסת אלוני לא אוהבת את הסוג הזה של הטיעון, אבל הוא נכון —

כאשר אני מחבר את "הראדיקאליסם" המתעלם מכל הבעיות של התעשיה הישראלית מצד אחד, ואת השמרנות ששמעתי מצד שני — הפעם יוצאת מפי שני חברי קיבוצים — כאשר אני מחבר את שני הקצוות האלה אני מבין עד כמה הלכנו בדרך־המלך הנכונה בהצעת החוק הזאת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני השר, אני לא מתנגדת למה שיש פה, אני אומרת רק שזה לא נוגע לבעיה בכל היקפה.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אני מייד אדבר על כך.

עכשיו לכמה ראשי נושאים שהעלו החברים בשעת הדיון: נזק שנגרם בחוץ־לארץ — כן, אנחנו מצמצמים בחוק הזה. פקודת הנזיקין עומדת למי שנפגע בחוץ־לארץ, כמות שהיתה. הנפגע בחוץ־לארץ יכול לתבוע לפי יחסים חוזיים עם מי שמספק לו סחורה, ויחסים של צריכה ושל יצרנות בין ישראל לבין חוץ־לארץ הם, בדרך־כלל, על בסיס חוזי, ולא על בסיס של צרכנות קימעונאית כמו בארץ. לפי חוק זה יוכל הנפגע לתבוע לאחר שייחתמו הסכמים על בסיס של הדדיות בין מדינות. היום, ישראלי שנפגע בלונדון איננו יכול לתבוע על־פי חוק מקביל, כי אין שם חוק כזה. לעשות השוואה, בכל הכבוד, עם החוקים היוצאים מן הכלל שבהם קבענו הרחבת הסמכות של השיפוט הישראלי בשל פגיעה של מחבלים, ועשינו זאת על דעת כל חלקי הבית — הרי זה תמוה מאוד. כאן מדובר בנושא מצומצם שאנחנו מתחילים בו לנסיון. אנחנו חלוצים, ואיננו צריכים להטיל על היצרן הישראלי התדיינויות עם מישהו מחוץ־לארץ על מקרים יוצאים מן הכלל דווקה, שעה שעומדות לו האפשרויות לפי פקודת הנזיקין. זאת אני מבקש להזכיר, לחזור ולהדגיש.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אדוני שר המשפטים, היתה פה שאלה של ישראלי שקנה את המוצר בישראל, נסע לחוץ־לארץ, נפגע בחוץ־לארץ, חזר ארצה; הואיל והפגיעה היתה בחוץ־לארץ הוא לא יכול להגיש תביעה על־פי החוק. זו דוגמה שהובאה כאן.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אני מבין את הדוגמה. בכל הכבוד, אנחנו מדברים על איזה שהוא מקרה ספקולאטיבי יוצא מן הכלל? אנו באים להגן בהגנה מיוחדת חדשה על הצרכנים הישראלים לתקופת נסיון. כל החוק הזה חייב לעבור תקופת בחינה ונסיון; אחר כך נראה. כאמור, הכול צריך להיות על בסיס של הדדיות. איננו עוסקים במקרה מיוחד שדיבר עליו אחד מחברי הכנסת.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לשינוי ויזמה):

אני דיברתי על כך, ויכולים להיות עשרות מקרים כאלה.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אולי. הם יתבעו לפי פקודת הנזיקין. אני חוזר ומדגיש, רבותי, כאן הפכנו יוצרות. אנו עושים מעשה מרחיק־לכת. אנחנו לא רוצים לייקר מוצרים, אנחנו לא רוצים להכביד על התעשיה ועל היצרנים האחרים — אנחנו באים להגן על צרכנים בפני מקרים רבים. ולא מחוקקים חוק בכנסת לטיפול בכמה מקרים יוצאי־דופן, שלגביהם ניתנת ההגנה בחוקים אחרים שחיינו אתם יפה מאוד במשך שלושים שנים. אילו הכנסת, חלילה — אני משוכנע שזה לא כך — לא היתה בשלה ללכת לרפורמה חדשה, אבל ללכת בזהירות, והיא היתה עלולה להיטלטל בין חשש מרפורמה, מזה, לבין רצון לבלוע את הכול, מזה — מה שחברי־הכנסת ורהפטיג קורא ביידיש: פארגאלאפירן" — אילו היתה לנו כנסת כזאת היה עגום מאוד.

לגבי תקופת ההתיישנות: אנו מביאים בחשבון בהצעה זאת את מחירי המוצרים, בניגוד לדברים שאמרו חברי־הכנסת רוזוליו וכץ (עוז) שאנו אוטמים את לבנו לגביהם. אנו מביאים את מחיר ההתייקרות שביטוח נוסף יעלה, ואנו רוצים לצמצמו בשלב הזה. מכאן ההגבלה הכספית, מכאן הגבלת הזמן של תקופת ההתיישנות; וייתכן שלאחר הערכה כלכלית, כעבור שלוש, חמש שנים שבהן החוק יעמוד במבחן, אפשר יהיה לשקול גם סכום גבוה יותר, גם תקופת התיישנות ארוכה יותר, ולהרחיב בהדרגה.

אשר לחובת הסימון של מוצרים — אלה יבואו בחוק הגנת הצרכן. את יודעת, חברת־הכנסת אלוני, שהצעת חוק כזאת מוכנה כבר אתנו. היא הוכנה במשרד התעשיה, המסחר והתיירות. ההצעה כבר נבחנת עכשיו בוועדת השרים לענייני חקיקה, בשלבים מתקדמים. המחשבה שלך שאולי מן הראוי שהחוק הזה יהיה באחריות משרד המשפטים, יש לה שותפים. אנחנו בוחנים אם זה יהיה במשרד התעשיה, המסחר והתיירות או במשרד המשפטים; יש פנים לכאן ויש פנים לכאן. נחליט בעניין תוך שבוע, שבועיים. החוק הזה יובא לממשלה ויונח על שולחן הכנסת בקרוב, לא כדי לסבר אוזן או לשלם מס־שפתיים — חבר־הכנסת כץ (עוז) — לצרכנים או לאיגודי צרכנים, אף־על־פי שאני חושב שיש לנו חובה גדולה כלפיהם, אלא משום שהגיעה העת לעשות זאת, באשר זה לא נעשה על־ידי הממשלות הקודמות.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

אדוני השר, האם זה לא מוכיח שהחוק להגנת הצרכן המתקדם ביותר בעולם, מלבד ארצות־הברית, אין מי שיכין אותו? התעשיה המסכנה ביותר, הקטנה, שמכבידים עליה כולם ויש לה עודף עורכי־דין ומעט מאוד אנשי יצירה — האם זה לא מוכיח את התיזה הזאת?

שר־המשפטים ש. תמיר:

אינני חושב. חבר־הכנסת ורטהיימר, אני חושב שאנחנו עושים פה — כמו בכמה חוקים אחרים — נסיון מאוד זהיר, מאוד אחראי, מאוד מוגבל, ואנחנו מודעים לכך, בצד החוקים הטובים העומדים לנו, וניווכח. נקיים גישה פתוחה לחלוטין ונראה את התוצאות במהלך של שנים מספר. אז תבוא המסקנה. אני רוצה לומר לך, אם אדם מדליק גפרור ועוד גפרור, והגפרור פוגע בעינו — להטיל עליו את כל המעמסה של הוכחה בשעה שהאחריות היא, לכאורה, על היצרן, ורק הגנות מסויימות צריכות לעמוד לו ליצרן — אני חושב שמוצדק ללכת לקראת ציבור הצרכנים בתקופה המודרנית. אנחנו עושים את הנסיון, אבל בזהירות.

זאב ורטהיימר (התנועה לשינוי ויזמה):

ההערה של חבר־הכנסת ורהפטיג: פרופורציות.

שר־המשפטים ש. תמיר:
נכון, בדיוק כך.

כמעט חייכתי בהנאה נוכח האשמה שאני מייצג את ה"לובי" החקלאי כשאני מציע את הצעת החוק הזאת שמסתייגים ממנה חברי — —

דניאל רוזוליך (המעו"ף):
אני דווקה חייכתי בשמחה.

שר־המשפטים ש. תמיר:
אנחנו סייגנו בהצעה שלנו תוצרת חקלאית כפי שהדבר מנוסח בסעיף 9, ויש לכך כמה סיבות. אף אחת מהן אינה קשורה כהוא־זה בפוליטיקה, ולא ב"לובי", ולא בכגון אלה. קודם־כול, מוצרים חקלאיים מועברים, דרך־כלל, בצורתם הטבעית מן היצרן אל הצרכן, כמות שהם. היצרן איננו יוצר את הסיכון, בטבע הדברים, ויכל־תו לפקח על הבטיחות מוגבלת באשר מקורם של מר־בית הפגמים הוא בטבע. מוצרים טבעיים נוטים להתקל־קל יותר מאשר מוצרים אחרים, בייחוד במזג האוויר הישראלי, ועקשה להוכיח שיצאו תקינים מידי החקלאי. קשה מאוד להוכיח שתות־השדה יצא שלם ונרקב במהלך כמה ימים, והרקב הוא שגרם להרעלה. אנחנו רוצים במסגרת של חוק מוגבל זה, כאשר חובת ההוכחה היא הפוכה, לפנות לדרכים שיקלו את התהליך ולא יסבכו אותו. אבל לסייג של חקלאות צירפנו מייד סייגים נוס־פים, שאנחנו ממעטים אותם מההגדרה, ואז מוצרים חקלאיים נכללים במסגרת בהתאם לחוק הנוכחי.

ראש פרק נוסף בהשגות היה עניין סעיף 4(א)(3). חבר־הכנסת בדיאן הפליג מכל חברי הכנסת ואמר: אם יש סעיף כזה — יוחזר החוק לממשלה. יכול היה להציע בצורה יותר מתונה ומאופקת לוותר על סעיף קטן זה בחוק הכללי. אבל אני רוצה להסביר את הדברים לחבר־הכנסת בדיאן ולחברי כנסת אחרים. ההגנה שאנחנו נותנים פה היא הרבה יותר צרה מן ההגנה הניתנת בפקודת הנזיקין. כאן נאמר: "הנפגע ידע על הפגם" — אלמנט אחד; ידע על "הסיכון הכרוך בו" — אלמנט שני; "וחשף עצמו" — אלמנט שלישי; "מרצון" — אלמנט רביעי. רק כאשר מתקיימים ארבעת התנאים האלה, רק אז יש הגנה ליצרן.

אתה עשית מלאכה רטורית מצוייגת, חבר־הכנסת בדיאן, כאשר חיברת סעיף 4(א)(3) עם סעיף 3(א)(2). ואני לא אומר זאת באירוניה אלא בכל כובד־הראש. אבל לא עמדת על פגם אחד בהנמקה המעולה שלך. סעיף 3(א)(2) אומר מה זה מוצר פגום: "אין בו ליקוי אך בנסיבות העניין נדרשות הוראות שימוש בו הנוג־עות לבטיחות והן נעדרות" — על זה דילגת. קראת את זה, אבל דילגת על המשמעות. יש מצב שהמוצר אין בו ליקוי, אלא שנדרשות הוראות שימוש והן נעדרות, ואז אדם החושף את עצמו מרצון ובידיעת הסכנה ואינו מחפש את הוראות השימוש — מה דינו?

אמר לנו חבר־הכנסת ורהפטיג, שהביא מובאה מעניינת שאני לא הכרתי אותה, מובאה מהמשפט העב־רי, שצריך להיזהר יותר שלא להזיק מאשר להיות ניזוק, יפה. זה בדיוק מה שאומרים בסעיף 3(א)(2). כשיש רשלנות חמורה אנחנו מטילים את האחריות על היצרן, אבל מוסיפים אחריות־משנה על הניזוק, כאילו כיוונו לאותה מחשבה שחבר־הכנסת ורהפטיג מצא לה יסוד במקורות. בפקודת הנזיקין המסגרת היא הרבה יותר צרה. שם נאמר שהניזוק, אם ידע והעריך, או שיש להניח שידע והעריך, את מצב הדברים שגרמו לנזק — זו היא הגנה. השווה את אלה ואלה ותסיק את המסקנה.

אילו הלכנו להגנות אבסולוטיות יותר, מוחלטות, כגון בחוק בעניין תאונות דרכים, באמת היינו צריכים לחשוב על ייקור קיצוני מאוד של מוצרים.

אליקים (גוסטב) בדיאן (הליכוד):
אדוני השר, אני מבקש לרגע סליחה. בסעיף 4(א)(3) כתוב ש"הנפגע ידע על הפגם במוצר והסיכון הכרוך בו". "בו" — כלומר שהכוונה לסיכון הכרוך בפגם במו־צר, וזה קצת far-fetched, כלומר שהליקוי נובע מאי־פירסום של הוראות שימוש.

שר־המשפטים ש. תמיר:
ידידי חבר־הכנסת בדיאן, זה לא עניין של far-fetched. זאת הגדרה משפטית. אנחנו מגדירים מהו מוצר פגום, ואחד המקרים הוא המקרה שאני מתאר. לא אתנגד אם לגבי מקרים אחרים יהיו בוועדה סיוג מסויים או הרחבה מסויימת, כפי שאתה מתכוון, אבל אני מסביר שכבר בחוק כמו שהוא יש לפחות מסגרת אחת שבה סעיף 4(א)(3) צריך לחול, וטבעי שיחול.

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני מבקש להת־ייחס לכמה הערות נוספות שהעירו חברים במהלך הדיון. הוצעה הצעה על־ידי חבר־הכנסת יצחקי שהחוק הזה יהיה רטרואקטיבי בחלקו לגבי מוצרים שכבר באו לעולם או מקרים שכבר באו לעולם. אני חושב שאנחנו אמונים על שיטה שתמעט, אם לא תימנע כל עיקר, מחקיקה בעלת משמעות כלכלית רטרואקטיבית, ולכן נראה לי שההצעה הזאת איננה מוצדקת.

חבר־הכנסת האוזנר מציע, ולא הוא בלבד אלא כמה חברי כנסת נוספים, שהחוק יחול גם על נזקי רכוש. כא־שר יוכח בפרק זמן סביר שחוק זה, העלות הכלכלית שלו היא כזאת וכזאת, יהיה מקום לשקול גם הרחבה. אין לי כל התנגדות עקרונית. בשלב זה אני חושב שנזקי רכוש ניתן לכסות לחלוטין במסגרת פקודת הנזיקין והחוקים הקיימים.

אני רוצה לומר לחבר־הכנסת שילנסקי שהתמונה המצטיירת מחלק מדבריו, כאילו היצרן הוא תמיד האיש החזק והנפגע הוא תמיד האיש החלש, היא תמונה לא מציאותית. אני בהחלט רואה לנגד עיני בעל־מלאכה, יצרן, כאיש חלש, שפגע במישהו שהוא איש עשיר וחזק ביותר. צריך להשתחרר מאותה מסורת שמחלקת את הדברים לשחור ולבן, כאילו כל מי שהוא יצרן הוא ממילא עתיר נכסים, וכל מי שנפגע הוא ממילא חלש. לא כך פני הדברים במציאות. לעתים כן ולעתים לא.

חבר־הכנסת וירשובסקי מבקש להחיל כאן הוראות פיקוח, אבל ההוראות שהוא מציע דרושות רק לתיקון שהוא הציע, שאינו מתאים לחוק זה. חוק זה, מרגע שיבוא לעולם, עומד לרשות כל נפגע ונפגע, ואין צורך בשום הוראת פיקוח. הממונה על החוק הוא שר המשפ־טים. יתקינו תקנות, וכל אזרח יוכל לפעול בהתאם לחוק ובהתאם לתקנות, ככל שימצא לנכון.

חבר־הכנסת ורהפטיג, שאני מודה לו על דברי ההבהרה החשובים שהשמיע, ושחסכו ממני חלק מהדב־רים שרציתי לומר, התייחס לסעיפים מספר. בסעיף 3(ב) מפריע לו: "חזקה שהמוצר היה פגום אם נסיבות המקרה מתיישבות יותר עם המסקנה שהיה פגום מאשר עם

המסקנה שהיה תקין". הוא רואה בסעיף זה, בניגוד לחלק מהמסתייגים האחרים "פארגאלאפירן" או זינוק־יתר בכיוון אחד, לעומת חששם של חברים אחרים — בכיוון השני. לי נראה, חבר־הכנסת ורהפטיג, שסעיף קטן (ב) זה יהיר למדי, מדובר על כך שבמסגרת מצומצמת ורוצים להקל על התובע הנפגע ויוצרים חזקה מיוחדת לעניין חוק זה. אני חושב שזה מתיישב עם המגמה הכללית של החוק.

לסעיף 4(ב) — כבר נגענו בו. לי נראה שהעובדה שאדם נפגע והיתה רשלנות חמורה מצדו צריכה להטיל עליו, במקרים מסויימים, אחריות לחלק מן הנזק. בכלל, איני חושב שעלינו לפתח שיטה או פילוסופיה משפטית המשחררת אדם מזהירות, מתשומת־לב ומאחריות למעשיו. אדם אחראי למעשיו. אסור להפליג בכיוון זה, שבגלל שפע הגנות לא ישים אדם לבו לאשר הוא עושה ולתוצאות מעשיו.

אשר להערתו של חבר־הכנסת ורהפטיג לסעיף 5(ב), שאין צורך להצמיד למדד — יש הבדל בין הסמכות שהענקנו בחוק פסיקת ריבית לשופט, לפי שיקול־דעתו, ליצור הצמדה, לבין היכולת, בחוק חדש, ליצור הצמדה מוחלטת. נראה לי שעדיף לבחור דרך שלא להיזקק כל פעם לשינויים הנובעים מהאינפלאציה או משינוי ערך הכסף.

אשר לסעיף 6(ב), חבר־הכנסת ורהפטיג, אני סבור שהוא מוצדק. מה שנוגע לצורך או לעול הרובץ על יצרן לרשום את שנת הייצור — ברכה תהיה בצד העניין. הוא ידאג לכך שהדברים יירשמו. זה לא עול כבד מדי. זה עניין של הטבעת חותם על כל מוצר, לא רק של שם הפירמה אלא גם של שנת הייצור.

אדוני היושב־ראש, עלי להתייחס עוד להערה שלא הובנה על־ידי די הצורך, של חבר־הכנסת רוזוליו, הטוען שסעיף 3(א)(1) רחב מדי, באשר נאמר בו: "מוצר הוא פגום אם — (1) מחמת ליקוי בו הוא עלול לגרום נזק גוף". קצרה בינתי מהבין מה כאן רחב מדי. אם מוצר פגום, אם בשל ליקוי הוא עלול לגרום נזק — — —

דניאל רוזוליו (המערך):

ניסיתי לתת דוגמה מתחום תעשיית התרופות כדי להראות שיכול להיות ויכוח. זו היתה טענתי. סעיף זה לא מונע, בדיון משפטי, חילוקי־דעות אם היה פגם או לא.

שר־המשפטים ש. תמיר:

כל נושא עלול לגרום ויכוח. כיצד אתה מציע להגדיר ליקוי או מוצר פגום, אם לא בדרך זו? אני יכול להבין שליצרנים זה עלול ליצור בעיה מסויימת. לכן אנחנו מגבילים — אני חוזר על כך בפעם המי־יודע־כמה — את החוק לארץ, ומגבילים את הסכום רק לנזקי גוף. אם תרופה עלולה לגרום נזק גוף בשל ליקוי בה, כלומר יצרו אותה שלא כהלכה, האם אין זה המקרה שבו הצרכן נזקק להגנה מיוחדת? הוא קונה בקופסה מוצר שבא לרפא אותו, ובשל ליקוי המוצר עלול לגרום נזק גוף. מתי, אם לא במקרה זה, או בהקשר זה — — —

דניאל רוזוליו (המערך):

נוצר נזק גוף — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אם היצרן קיבוץ, לא צריך להגן עליו.

דניאל רוזוליו (המערך):

חברת־הכנסת אלוני, יש גם דיונים שדנים בהם לגופו של עניין.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כל היחס לצרכנות הוא יחס מבטל.

דניאל רוזוליו (המערך):

תודה רבה על חלוקת הציונים.

שר־המשפטים ש. תמיר:

לבסוף, בטרם אני מסיים, מלה לחברת־הכנסת אלוני. רשמתי מפיך, חברת־הכנסת אלוני, שהחוק מצמצם את ההגנה על הצרכן. אני פונה למשפטנית חברת־הכנסת אלוני: האם קראת את החוק?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

כן.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אם קראת את החוק קראת את הסעיף האחרון שלו: "חוק זה אינו בא לגרוע מתרופות על־פי דין אחר". ברגע שאינו בא לגרוע, וכל ההגנות על הצרכן עומדות לו, והוספנו כאן מסלול חדש שלא עמד לו, שאינו קיים בשום ארץ — לבוא ולהשמיע הערות לגופי הדברים — אני מקבל, אבל לומר שהחוק מצמצם את ההגנה על הצרכן שעה שכל ההגנות שהיו עומדות לו ונפתח בפניו פתח חדש?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

הפראקטיקה היא ללכת לחוק ספציפי. ברגע שיהיה חוק ספציפי לא ירצה עוד בית־המשפט לשמוע את כל הדברים הארוכים המסתמכים על תקדימים בנושא נזיקין בשל סעיפים כובלים.

שר־המשפטים ש. תמיר:

אין דבר כזה שבית־המשפט לא ירצה לשמוע. אם מחר השמלה שלך, בגלל גפרור פגום, תישרף או תיפגע, ותקבלי כווייה, וזה יעלה לך 300,000 לירות, וזה יקרה בחוץ־לארץ, תוכלי לפנות לבית־המשפט לפי פקודת הנזיקין האזרחית. אני מקווה ששום דבר ממה שציינתי לא יקרה, אבל הכול פתוח לפניך, לא גרענו דבר. אם תרצי להגיש תביעה על 100,000 לירות בלבד ולעשות זאת בפרוצדורה קלה יותר, להטיל את עול ההוכחה על היצרן — פתחנו מסלול חדש. זו משמעות החוק, שלדעתי צריך להתקבל בברכה.

אני מקבל את הרעיון של חבר־הכנסת רוזוליו שאולי כדאי שהחוק הזה יידון בוועדת החוקה, חוק ומשפט ובוועדת הכלכלה או בוועדה משותפת, כי יש צדדים שונים בהצעה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

רק לא ה"לובי" החקלאי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

יש שם חוק הגינות הסחר מהכנסת השישית. שום דבר לא השתנה.

שר־המשפטים ש. תמיר:

מאז אולי השתנה משהו. אני מציע להעביר את החוק לוועדה משותפת.

היו"ר פ. שינמן:

שר המשפטים ורוב חברי הכנסת הציעו להעביר את החוק לוועדה. ועדת הכנסת תקבע לאיזו ועדה, היות שיש חילוקי־דעות לגבי הוועדה, או לוועדה משותפת. נעבור להצבעה.

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת חוק האחריות למוצרים פגומים, תשל"ט—1978, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

ו. שאילתות ותשובות

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף האחרון: שאילתות ותשובות.

2207. איוש משרות במירכזת הבין־לאומית

חברת־הכנסת א. נמיר שאלה את שר התקשורת ביום כ"ה בתמוז תשל"ח (30 ביולי 1978):

מספר העובדים במירכזת הבין־לאומית פוחת והולך, המשמרות מאויישות מתחת לתקן, דבר המטיל עומס רב על העובדים וגורם סבל לציבור הפונים למירכזת.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם טענות אלו נכונות?
2. האם נקט משרד התקשורת אמצעים לתיקון המצב?
3. מה הם הכישורים הנדרשים ממועמד לעבודה במירכזת הבין־לאומית?
4. מה גובה השכר המשולם לעובדים אלו?
5. האם קיימת אפשרות להעסיק במירכזת הבין־לאומית עובדים במשרה חלקית?
6. אם לא — מדוע?
7. אם כן — מה עושה המשרד כדי לעודד עובדים, המעוניינים במשרה חלקית, לפנות לעבודה במירכזת הבין־לאומית?
8. האם מעדיף משרד התקשורת בקבלה לעבודה חלקית סטודנטים על פני עובדים קבועים? אם כן — מדוע?

תשובת שר־התקשורת י. מדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. המשמרות במירכזת השירותים "18" מאויישות בחלקן. משרדנו עושה מאמצים לגיוס עובדים חדשים לאיוש המשמרות.

3. הכישורים הנדרשים ממועמד לעבודה בשירות "18" הם: א. השכלה תיכונית; ב. ידיעת השפה האנגלית; ג. עמידה בבחינות לטלפנים של נציבות שירות המדינה.

4. טלפן מתחיל במירכזת בדרגה ט'. שכרו הוא 16.53 לירות לשעה. בשכר כזה קשה למצוא עובדים עם הכישורים הנ"ל.

5—8. קיימת אפשרות להעסיק עובדים במשרה חלקית.

משרדנו פועל לגייס עובדים מתאימים, סטודנטים או עובדים קבועים, לאיוש המשרות.

2347. התקנת טלפונים ציבוריים בבית־שמש

חבר־הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התקשורת ביום ח' בחשון תשל"ט (8 בנובמבר 1978):

עורך־הדין יהודה בן־זאב, המועמד לראשות המועצה המקומית בית־שמש מטעם הליכוד, וסגנו מר יהושע שומר, שניהם אזרחים החרדים לכל בעיה הקשורה בישוב בית־שמש, הביאו לפני בעיה חמורה מאוד: בכל הישוב אין אף טלפון ציבורי אחד בחוץ. הם הפגישו אותי, עת סיירתי בישוב, עם אזרחים שהתאוננו על כך מרות.

הייתכן שבשכונות כ"גפן", "קרן היסוד", "רמת לח"י" ועוד, שלא אחת הן חשופות גם להתקפות מחבלים מרצחים, לא יהיה אף טלפון ציבורי אחד? הייתכן כי תושב אחת השכונות האלה, ו/או אחת השכונות האחרות של בית־שמש, שאין לו טלפון בבית והוא זקוק באופן דחוף לרופא, לא יעמוד לרשותו טלפון ציבורי? נאמר לתושבים, שפנו למינהל הדואר בקשר לכך, כי ילדים יקלקלו את הטלפונים הציבוריים אם יקימו כאלה בחוץ. אך האם בתל־אביב אין מקלקלים טלפונים ציבוריים שבחוץ, ובכל זאת קיימים שם טלפונים ציבוריים?

שאלתי:

מה יעשה כבוד השר על־מנת שיותקנו בבית־שמש, במרכז ובשכונותיה, טלפונים ציבוריים ברחובות?

תשובת שר־התקשורת י. מדעי:

(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1) בבית־שמש פועלים עתה 24 טלפונים ציבוריים במקומות מוגנים.

2) 15 טלפונים ציבוריים מותקנים במקומות ציבוריים, מהם פועלים עתה רק 6 טלפונים ציבוריים עקב החבלות החוזרות ונשנות במכשירים אלו.

3) ניתנה הוראה להתקין 4 טלפונים נוספים במקומות מוגנים.

2348. התקנת טלפון ציבורי בשכונת נווה־אמירים בהרצליה

חבר־הכנסת ד. שילנסקי שאל את שר התקשורת ביום ח' בחשון תשל"ט (8 בנובמבר 1978):

מר חיים שטנגר, אזרח ש"איכפת לו", פנה אלי בעל־פה וכן במכתב (שצורף) בעניין הטלפונים בכלל והטלפונים הציבוריים בפרט בשכונות הסובבות את הרצליה.

להמחשת המצב מביא הוא את דוגמת שכונת "נווה אמירים", שבה גרות מאות משפחות, ברובן משפחות צעירות המטופלות בילדים רכים, אשר חוסר טלפון מהווה בשבילן לפעמים בעיה קריטית. אף שאין שירות הטלפונים מתקין טלפונים בבתים הרי לא דאג הוא גם לשירות סביר של טלפונים ציבוריים, והתקין בכל הסביבה טלפון ציבורי אחד בלבד, שגם הוא אינו תקין לעתים קרובות. אמנם מעבר לכביש הסואן רמת־השרון — הרצליה קיים טלפון ציבורי נוסף, אך הוא מותקן בחנותו של חייט, והשימוש בו תלוי בשעות שבהן החנות

פתוחה, וברור שבערבים ובחגים אי־אפשר להיעזר בו.
אבקש לדעת:

1. האם מודע כבוד השר למצב זה?
2. מה יעשה כבוד השר על־מנת לתקן את המצב?

תשובת שר־התקשורת י. מודעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה חיובית.
2. ניתנה הוראה להתקין בכל דרך שהיא טלפון ציבורי נוסף. בהעדר רשת לא ניתן להתקין כיום בשכונה זו טלפונים נוספים.

2420. יבוא מכשירי טלפון אוטומאטיים

חבר־הכנסת י. זכאי שאל את שר התקשורת ביום י"ט בחשון תשל"ט (19 בנובמבר 1978):

אף שלרבים מאזרחי המדינה מכשיר טלפון, הם רוכשים מכשיר אוטומאטי תוצרת חוץ־לארץ ומתקינים אותו במקום המכשיר הרגיל של משרד התקשורת.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם פעולה זו, הנעשית על־ידי מחזיקי טלפון, מותרת או אסורה?
2. אם פעולה זו מותרת, מדוע משרד התקשורת לא מכניס לתקן מכשירים אוטומאטיים?
3. אם אסור, מדוע מאשרים יבוא מכשירים ו/או אין אוסרים יבואם ומכירתם לאזרחים?
4. האם יש גביית מסים ממכשירי טלפון מיבוא? אם כן — אילו סוגי מסים, וכמה?

תשובת שר־התקשורת י. מודעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. מותרת, אם הטלפון מאושר על־ידי משרד התקשורת.
2. משרד התקשורת אינו רוכש מכשיר זה כי הוא יקר מאוד.
3. כאמור מותר ביבוא רק מכשיר המאושר על־ידי משרד התקשורת.
4. שאלה זו אינה בתחום האחריות של משרד התקשורת.

2699. קשר טלפוני לקוי בצפת ובטבריה

חבר־הכנסת א. שריר שאל את שר התקשורת ביום א' בטבת תשל"ט (31 בדצמבר 1978):

תושבי צפת וטבריה מתלוננים על קשר טלפוני לקוי, המפריע קשות לתושבים במקום ואף לפיתוח העסקים.

אי לכך אבקש להשיב לי:

מה הסיבה לקשר טלפוני לקוי, ומה בדעת משרד התקשורת לעשות על־מנת לתקן ליקויים אלו?

תשובת שר־התקשורת י. מודעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1) אין כיום קשר טלפוני לקוי בין צפת וטבריה לבין האזורים האחרים בשאר חלקי הארץ. הקשר נחשב לבינוני.

2) בכוונת משרד התקשורת להוסיף ולשפר את רמת הקשר. לשם כך מבוצעות תכניות פיתוח כדלקמן:

א) צפת: כיום — מירכזת BELL 7—D בקיבול 1,700 — ישנה; ניידת — 52—A בקיבול 900 — חדשה.

בגלל הניידת 52—A אפשר לציין כיום כי הקשר טוב, מאחר שהעומס ירד.

בשנת 1979 תוקם מירכזת חדשה — תושלם באוקטובר — בעלת קיבול של 2,100 מספרים נוספים.

ב) טבריה: כיום: מירכזת BELL 7—D בקיבול 3000 — ישנה; מירכזת 6—CB בקיבול 3,000 — חדשה.

בגלל מירכזת ה־6CB ירד העומס מעל ה־7—D והקשר היה טוב; בשנת 1982 תיבנה מירכזת נוספת 6—CB בקיבול של 5,000.

2839. שיטת גביית התשלומים בעד צריכת חשמל ביתית בקיבוצים

חבר־הכנסת א. כץ (עוז) שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום ט"ז בטבת תשל"ט (15 בינואר 1979):

חברת החשמל גובה תשלומים מצרכניה בעיר (צריכה ביתית) אחת לחודשיים (חשבון דו־חודשי). לאחרונה, עם קיצוץ האשראי של חברת החשמל, הוקטן האשראי לצריכת חשמל בקיבוצים (של הצריכה הביתית) והם נתבעו לשלם את חשבונות החשמל אחת לחודש. דבר זה יוצר אפליה ברורה בין הצרכנים השונים.

אודה לכבוד השר אם ישיב לי:

1. האם קבעה חברת החשמל הנחיות לגבייה אחת לחודש מן הקיבוצים?
2. מה שיטת הגבייה של התשלומים בעד הצריכה הביתית במושבים?
3. האם בהפליה לרעה זו של הצריכה הביתית של חשמל בקיבוצים יש אישור מטעם משרדך?
4. נוכח הפליה זו בצורת הגבייה, המקפחת את הצרכן הקיבוצי, האם יואיל כבוד השר להורות על האחדת שיטת הגבייה של התשלומים בעד חשמל לצריכה ביתית בעיר, בעיירה, במושב ובקיבוץ?
5. האם יואיל כבוד השר להורות לחברת החשמל כי עד לבירור מתאים של הנושא לא תשונה צורת הגבייה מן הקיבוצים?

תשובת שר־האנרגיה־והתשתית י. מודעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. א) לא חל שום שינוי בהגשת החשבונות לקיבוצים, שלגביהם היתה מאז ומתמיד נהוגה גבייה חדחודשית; ב) כעקרון — חשבון חד־חודשי מוגש לצרכנים גדולים, ואילו צרכנים קטנים מקבלים חשבון דו־חודשי.
2. הגבייה בעד צריכה ביתית במושבים היא דו־חודשית.
3. א) לאור האמור לעיל בתשובה על שאלה 1 — אין הקיבוצים מופלים לרעה; ב) במחיר החשמל של צרכן ביתי רגיל נכללים מרכיבי עלות גבייה, המכסים על התועלת שהוא מפיק מכך שהגבייה היא אחת לחודשיים. מרכיבים אלה הם פי כמה וכמה מאלה הנכללים במחיר החשמל למשפחה בקיבוץ.
4—5. לאור הנ"ל, ומאחר שאין הפליה לרעת הקיבוצים, אין נראה הצורך בשינוי השיטה הנהוגה.

2908. גודל נציגות העובדים במועצת המנהלים של חברת החשמל

חברת־הכנסת ש. ארבלי־אלמוזלינו שאלה את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ג בטבת תשל"ט (22 בינואר 1979):

בעתונות פורסם שנציגי העובדים בחברת החשמל מסרבים לשלוח את נציגיהם למועצת המנהלים החדשה של החברה, בטענה שנציגותם במועצה הוקטנה.

נוכח החשיבות של שיתוף העובדים במועצת המנהלים, שעל דעת כולם הניב פירות חיוביים, רצוני לשאול:

1. מה היה מספר החברים של מועצת המנהלים בעבר?
2. כמה נציגי עובדים היו במועצה?
3. מה מספר חברי המועצה שמונתה על־ידי השר?
4. מה המספר שהוקצה לנציגי העובדים במועצה החדשה?
5. האם טענת נציגי העובדים שמשקלם במועצה החדשה הוקטן היא נכונה?
6. אם כן — מה הן הסיבות לכך?
7. האם בדעת השר לשקול מחדש טענת נציגי העובדים ולהגדיל את ייצוגם למספר שהיה בעבר?

תשובת שר־האנרגיה־והתשתית י. מדעי:
(לא הוקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 20 חברים.
2. 6 חברים.
3. מספר החברים — 11.
4. 2 חברים.
5. חיובי.
6. לפי חוק החברות הממשלתיות (כללים לקביעת נציג נבחר מקרב עובדי החברה כדירקטור), תשל"ז—1977.

קובץ תקנות 3727 מיום 20 ביוני 1977, עמ' 1992, סעיף 3 — "מספר הדירקטורים מקרב עובדי החברה יהיו שניים".

7. השר יפעל רק בהתאם לחוק, כמוסבר.

ז. הודעת יושב־ראש ועדת הכנסת

היו"ר פ. שינמן:
רשות להודעה ליושב־ראש ועדת הכנסת.

יצחק ברמן (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הריני מתכבד למסור לכנסת את ההודעה הבאה:

בישיבת הכנסת מיום ג' בשבט תשל"ט — 31 בינואר 1979, הוחלט — בהתאם לסעיף 71כא לתקנון — להטיל על ועדת הכנסת לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר־היום של חבר־הכנסת מיכה חריש בנושא "שיכון לזוגות צעירים".

ועדת הכנסת בישיבתה היום החליטה להעביר את הדיון בהצעה זו לוועדה משותפת של ועדת הכלכלה וועדת הכספים. הוועדה תהיה בת 10 חברים, 5 חברים מכל ועדה. יושב־ראש הוועדה יהיה יושב־ראש ועדת הכלכלה.

היו"ר פ. שינמן:
חברי הכנסת, בזה סיימנו ישיבה זו. הישיבה הבאה, אם־ירצה־השם, מחר בשעה 16:00. היו ברוכים. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 18:51.